

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ  
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ  
З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**Кваліфікаційна робота  
магістра**

на тему **АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ СОЦІОЛОГІЇ ТА  
СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ  
(НА МАТЕРІАЛІ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ)**

Виконала: студентка 2 курсу,  
групи 8.0350-ап-з  
спеціальності 035 Філологія  
спеціалізації 035.041 Германські мови  
та літератури (переклад включно),  
перша – англійська  
освітньо-професійної програми  
Переклад (англійський)  
**Приймак Юлія Олександрівна**

Керівник к.ф.н., доцент Запольських С. П.

Рецензент к.ф.н., ст. викл. Погонець В. В.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології

Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська

Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

**ЗАТВЕРДЖУЮ**  
**Завідувач кафедри теорії та**  
**практики перекладу з**  
**англійської мови**

« \_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 2021 року

**З А В Д А Н Н Я**  
**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**  
**ПРИЙМАК ЮЛІЇ ОЛЕКСАНДРІВНІ**

**(прізвище, ім'я, по батькові)**

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ СОЦІОЛОГІЇ ТА СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ)

керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Запольських С. П., к.філол.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «13» квітня 2021 року № 511 – с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 22.11.2021

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) наукові джерела з питань специфіки англomовної термінології сфери соціології та особливостей її перекладу на українську мову.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Розглянути англomовну термінологію сфери соціології через призму сучасних лінгвістичних досліджень. 2. Надати класифікацію англomовної соціологічної термінології. 3. Проаналізувати переклад термінології сфери соціології з англійської мови на українську: розглянути процедуру перекладу та способи відтворення термінології, труднощі перекладу соціологічних термінів.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Запольських С. П. доцент	07.05.2021	07.05.2021
Розділ 1	Запольських С. П. доцент	03.06.2021	03.06.2021
Розділ 2	Запольських С. П. доцент	15.07.2021	15.07.2021
Висновки	Запольських С. П. доцент	27.09.2021	27.09.2021

6. Дата видачі завдання 22.04.2021 року

### КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
-------	--	---	----------

1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	квітень 2021	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2021	виконано
3	Написання вступу	червень 2021	виконано
4	Написання теоретичного розділу	серпень 2021	виконано
5	Написання практичного розділу	вересень 2021	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2021	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2021	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2021	виконано
9	Захист	грудень 2021	виконано

**Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)**

**Магістрант**

\_\_\_\_\_  
( підпис )

**Ю. О. Приймак**

(ініціали та прізвище)

**Керівник роботи (проекту)**

\_\_\_\_\_  
( підпис )

**С. П. Запольських**

(ініціали та прізвище)

**Нормоконтроль пройдено**

Нормоконтролер

\_\_\_\_\_  
( підпис )

**В. В. Погонєць**

(ініціали та прізвище)

## РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 61 стор., 69 джерело.

**Об'єкт дослідження:** дослідження є процеси змін словникового складу англійської та української мов у сфері соціології.

**Мета роботи:** дослідити лінгвальні особливості англійської термінології сфери соціології та специфіку перекладу термінів на українську мову.

**Теоретико-методологічні засади:** ключові положення, які стосуються базових понять соціології, розроблені П. Сорокіним, І. Валерштайном, І. Холодїй; дослідження нової англійської лексики і фразеології у сфері соціології Н. Рунової, Т. Фурменкової, Н. Ліневич; принципи теорії перекладу, розроблені В. Карабаном, І. Корунцем, Т. Левицкою, Р. Фитерман, Т. Кияком, К. Райс та ін.).

**Отримані результати:** Термінологічне поле соціології формують терміни одинадцяти наукових галузей: соціології, економіки, статистики, політології, психології, методології, філософії, теорії управління, демографії, правознавства, антропології. Незначну кількість галузевої структури соціологічної термінології складають терміни наступних наукових дисциплін: біології, екології, історії, літератури, сільського господарства, логіки, освіти, фізики, ботаніки, географії, теології, етнографії, феноменології. Основними способами термінів є буквальний переклад (транскрипція, транслітерація, змішане та адаптивне транскодування) і функціональний переклад (використання повних та часткових еквівалентів, застосування лексичного додавання, використання функціонального аналогу та модуляції).

**Ключові слова:** соціологічний термін, перекладацькі трансформації, буквальний переклад, функціональний переклад.

## **ЗМІСТ**

<b>ВСТУП.....</b>	
<b>РОЗДІЛ 1 АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ СОЦІОЛОГІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....</b>	
1.1 Специфіка розвитку сфери соціології	
1.2 Поняття «термін», його характеристики, особливості англomовної соціологічної термінології	
1.3 Класифікація англomовної соціологічної термінології	
<b>РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ СФЕРИ СОЦІОЛОГІЇ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ.....</b>	
2.1 Процедура перекладу та способи відтворення термінології	
2.2 Аналіз особливостей та труднощі перекладу соціологічних термінів	
<b>ВИСНОВКИ .....</b>	
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>	

## ВСТУП

У фокусі дослідження лінгвістів були термінології різних галузей науки й техніки: суспільно-політичних наук, медицини, біології, економіки, технічних наук, хімії, тощо, проте окремі підсистеми сучасної термінології, зокрема соціологічна термінологія англійської мови, все ще залишаються недостатньо вивченими. Слід також зазначити, що останнім часом спостерігається бурхливий розвиток спеціальних соціальних теорій, що зумовлено різким розширенням кола проблем, які вивчає соціологія. Значна кількість нових соціологічних теорій виникла внаслідок інтеграції соціології з іншими науками. Виникли нові рівні соціологічного знання, які утворюють складну структуру соціології як науки, особливості якої впливають на характер соціологічної термінологічної системи. Більшість публікацій на соціологічну тематику англійською мовою, тому виникає необхідність вивчення соціологічної термінології в аспекті перекладу на українську мову.

Таким чином, **актуальність** обраної теми визначається тим, що на сучасному етапі соціологічна сфера активно розвивається і поповнюється новою термінологією, яка потребує ретельного вивчення в аспекті лінгвістики, а оскільки термінологія з'являється саме в англійських публікаціях, то перекладацькі проблеми в аспекті англійської та української мов також потребують вирішення.

**Наукова новизна** роботи полягає у розгляді, детальному вивченні лінгвальної специфіки англійської соціологічної термінології способів і засобів перекладу на українську мову.

**Об'єктом** дослідження є процеси змін словникового складу англійської та української мов у сфері соціології.

**Предметом** дослідження є лінгвальні особливості соціологічних термінів англійської мови, способи та засоби їхнього перекладу на українську мову.

**Мета** роботи – дослідити лінгвальні особливості англомовної термінології сфери соціології та специфіку перекладу термінів на українську мову.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- розглянути специфіку розвитку сфери соціології;
- описати поняття «термін», його характеристики, особливості англомовної соціологічної термінології;
- класифікувати англомовну соціологічну термінологію;
- дослідити процедуру перекладу та способи відтворення термінології;
- проаналізувати особливості та труднощі перекладу соціологічних термінів.

**Матеріалом** дослідження є 2 500 соціологічних термінів, джерельною базою яких стали сучасні англо-англійські соціологічні тлумачні словники: *Oxford Dictionary of Sociology*, *Соціологічна енциклопедія*, *Англо-український соціологічний словник*, *Інтернет-енциклопедія Британіка*, *Merriam – Webster Online Dictionary*.

**Практичне** значення роботи визначається тим, що її результати можна застосовувати для розв'язання мовознавчих практичних проблем, пов'язаних з англо-українським перекладом, зокрема перекладом матеріалів у сфері соціології. Матеріал магістерської роботи може бути використаний при написанні курсових робіт, підготовці до практичних занять з лексикології, вступу до перекладознавства, теорії перекладу, спецкурсу із жанрових проблем перекладу, на заняттях з практики перекладу, а також може бути корисними для перекладачів-практикантів.

**Структура роботи:** дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатку та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.



У першому розділі подаються загальні відомості про англomовну термінологію сфери соціології через призму сучасних лінгвістичних досліджень, розглядається специфіка розвитку сфери соціології поняття «термін», його характеристики, особливості англomовної соціологічної термінології, надається класифікація англomовної соціологічної термінології.

Другий розділ містить дослідження перекладу термінології сфери соціології з англійської мови українською, аналізує процедуру перекладу та способи відтворення термінології, описує особливості та труднощі перекладу соціологічних термінів.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи. Загальна кількість сторінок 66, кількість використаних джерел 69.

## РОЗДІЛ 1

### АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ СОЦІОЛОГІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

#### 1.1 Специфіка розвитку сфери соціології

Цей підрозділ присвячений розгляду сфери соціології і особливостям її розвитку на сучасному етапі, оскільки необхідно окреслити масштаб і суть предмету дослідження. У широкому сенсі соціологія є наука про суспільство. Але, такого визначення недостатньо, адже суспільство вивчають і інші науки - історія, юриспруденція, демографія та ін. На відміну від них, соціологія розглядає суспільство як цілісну систему функціонування соціальних спільнот (до них відносяться, наприклад, сім'я, населення міста, молодь, людство і т. д.), вивчає відносини, що існують між цими спільнотами, а також досліджує і пояснює поведінку людей в суспільстві. Соціологія вивчає соціальні норми, цінності, ролі, статуси, переваги, громадську думку і багато інших явищ, з яких складається соціальне життя.

Термін «соціологія» в останні десятиліття використовується усе частіше : на дослідження соціологів посилаються політики, журналісти і бізнесмени; соціологи виступають головними експертами у вивченні громадської думки. Соціологія, наука про суспільство, розуміє суспільство не просто як механічну суму людей, а як форма об'єднання людей, що припускає існування у них спільних інтересів і цінностей. Більш того, суспільство визначає і відображає наш життєвий досвід – особливо досвід спілкування з оточуючими людьми. Суспільство проявляється в тому, які рішення ми приймаємо і які вибори робимо, в наших діях і нашій бездіяльності, в правилах, що регулюють нашу поведінку на

роботі і на відпочинку. Ми, зрозуміло, живемо в суспільстві, але одночасно суспільство живе в нас у вигляді уявлень про те, як влаштована повсякденність, що є справедливим суспільним устроєм, як ставитися до несправедливості. Воно живе в нашій свідомості у вигляді очікувань про те, як будуть вести себе люди, як будуть самі реагувати на події і поведінку інших.

Одних соціологів цікавлять загальні закономірності формування та зміни людських суспільств. Вони вважають, що у фокусі уваги соціології повинен знаходитися соціальний порядок, що організує і координує життя всіх членів суспільства без винятку. Інші соціологи, навпаки, виходять з того, що кожен член суспільства унікальний, і задаються питанням про те, як, незважаючи на глибокі особистісні відмінності, люди все ж здатні розуміти один одного. У своїх дослідженнях вони концентруються на тому, які смисли люди приписують соціальному світу, в якому живуть: як інтерпретують дії оточуючих і власну поведінку, і як, підпорядковуючись соціальному порядку або опираючись йому, вони роблять свій внесок у відтворення цього порядку або змінюють його.

Усіх соціологів об'єднує чутливість до соціальних змін. Соціологи першими реагують на суспільні потрясіння і кризи: саме вони вказують на нові глобальні ризики і замислюються про наслідки масштабних міграцій; аналізують міжетнічні конфлікти і намагаються передбачити наслідки політичних реформ. При цьому вони керуються двома основними принципами. По-перше, кажучи мовою видатного американського соціолога Пітера Бергера, вони прагнуть виявити загальне в приватному. Наприклад, вони добре усвідомлюють, що в положенні конкретного жителя, що живе від зарплати до зарплати і не здатного дозволити собі не тільки відпустку за кордоном, але і м'ясо до обіду, швидше за все, винні не тільки його недбалість і лінь, але і загальна структура соціальних нерівностей, що склалася в суспільстві. Можливо, причиною бідності цього жителя, як і тисяч інших, стала бідність сім'ї, в якій він народився, а звідси – обмежений доступ до високоякісної освіти, необхідність рано вийти на ринок

праці, низька кваліфікація і скромні доходи. По-друге, як зауважує Джон Масіоніс, соціологи вчать шукати незвичайне в банальному. Так, вони вірять, що науковий інтерес може представляти будь-яка форма поведінки людей і груп: від озброєних міжнаціональних конфліктів до мирного господарювання пенсіонера на дачній ділянці, від доленосного рішення старшокласника, куди вступати після закінчення школи, до того, які якості ми приписуємо «справжнім чоловікам» і «справжнім жінкам». Адже в кожній рутині, у кожній звичці, в кожній реакції співрозмовника криються сліди соціальної структури, що вчить нас, як треба поводитися, думати і відчувати [Wallerstein 2003, р. 24].

Соціологія багата теоретичної рефлексією, але одночасно вона є принципово емпіричною наукою. Асортимент методів, доступних соціологам, дуже широкий. Крім опитувань громадської думки, які в першу чергу асоціюються у населення з соціологічними дослідженнями, вчені використовують можливості глибинних інтерв'ю, які передбачають вільну довірливу бесіду з представниками тих чи інших категорій людей; включеного спостереження, при якому дослідники прагнуть максимально включитися в цікаву для них групу, подивитися на неї «зсередини»; візуальних методів, пов'язаних зі збором і аналізом фото- і відеоматеріалів; кількісного і якісного аналізу текстів (від публікацій ЗМІ до щоденникових записів; від листів до публікацій у соціальних мережах).

Різноманітні і можливості працевлаштування професійних соціологів. Вони можуть вибрати академічну кар'єру, а можуть – віддати перевагу роботі в державних організаціях і приватних компаніях, урядових структурах. У будь-якому випадку їм знадобляться такі невід'ємні від професії соціолога якості і навички, як чутливість до змін в поведінці і думках людей, здатність налагоджувати діалог з представниками різних соціальних класів і субкультур, готовність доносити потреби і біди людей до влади і соціальних служб, вміння збирати й аналізувати інформацію з застосуванням різних методів і технік, вчасно прогнозувати конфлікти і боротися з назрілими соціальними проблемами.

Більшість досліджень ділить соціологію на два напрямки – макросоціологію і мікросоціологію. Головною проблемою макросоціології можна вважати питання, як чином в повністю детермінованій соціальній реальності може існувати індивідуальна свобода. Основні концепції: Еміль Дюркгейм, Т. Парсонс (структурний функціоналізм), К. Маркс (теорія соціального конфлікту), Н. Луман (теорія соціальних систем), К. Леві-Стросс, М. Фуко (структуралізм), Р. Дарендорф (системний конфлікт) [Chernetskii 2015, с. 29].

Функціоналістська традиція виникла на основі робіт Конта і Дюркгейма, вона є холистичним підходом, в центрі уваги функціоналістів – суспільство як складна система елементів, які забезпечують соціальну солідарність і стабільне існування суспільства як цілого. Так, з точки зору Питирима Сорокіна [Sorokin 1970], соціологія розглядає соціальне життя як складну систему, яка складається з підсистем, що належать до сфери культури, політики, релігії, науки, етики і т. ін. Функціоналісти вивчали соціальний порядок і стійкі соціальні структури, розглядали західні суспільства як стабільні інституційні системи. Структурний функціоналізм формував основні напрямки дискусій в соціології: наявність (або відсутність) згоди всередині західних суспільств, їх мирний рух в майбутнє шляхом підвищення добробуту на основі технологій, проблеми такого прогресу внаслідок можливих протиріч всередині суспільства. Ключовими фігурами структурного функціоналізму в США були Толкот Парсонс і Роберт Мертон, парадигма домінувала в американській соціології до 1960-х років, а потім прийшла в занепад, оскільки не змогла пояснити соціальні зміни і такі поняття, як соціальний клас, гендер, раса і етнічність .

При макросоціологічному підході застосовуються різні концепції соціальних змін – теорія прогресу і циклічні теорії; теорії лінійної і нелінійної соціальної динаміки (теорії катастроф, екстремальних ситуацій, хаосу, соціальної синергетики і ін.). На макросоціологічному рівні аналізується соціальна структура суспільства і її основні елементи: соціальні спільності, соціальні

інститути, соціальні організації, соціальні групи. У макросоціології розглядаються проблеми соціальної нерівності в зв'язку з нерівністю соціальних позицій, можливостей, ресурсів, результатів.

Головною проблемою мікросоціології можна вважати питання про зв'язок і взаємодію індивідів – якщо кожен індивідуальний, то як можливі загальні значення, на підставі яких існує взаємозв'язок між індивідами. Основні теорії розробляли: Макс Вебер (розуміюча соціологія), Д. Хоманс, П. Блау (теорія соціального обміну), Д. Г. Мід (інтеракціонізм), А. Шюц (соціальна феноменологія), Г. Гарфінкель (Етнометодологія).

Мікросоціологічний підхід базується на ідеях М. Вебера. Соціальну реальність слід інтерпретувати, осягаючи внутрішній сенс людських вчинків. В рамках цієї парадигми сформульована теорема Томаса: Якщо ситуація визначається людиною як реальна, то вона реальна за своїми наслідками. Концепції особистості в мікросоціології шукають відповідь на питання, яка структура особистості, тобто, стійка система якостей, що дозволяє демонструвати стійку поведінку. Основні концепції: диспозиційна структура особистості (Вільям Томас, Флоріан Знанецкий), Я-концепція, дзеркальне «Я» (Чарльз Кулі, Ерік Еріксон), рольова концепція, теорія ролей (Джордж Герберт Мід, Чарльз Кулі). В рамках мікросоціології розглядаються також соціалізація, соціальна дія, соціальна взаємодія, вивчаються малі групи.

Говорячи про структуру і галузі соціології, зазвичай виділяють теоретичну, емпіричну і прикладну соціологію. Теоретична соціологія – соціологія, орієнтована на об'єктивне наукове дослідження суспільства з метою отримання теоретичного знання. Необхідна для адекватної інтерпретації соціальних явищ і поведінки людей. Емпірична соціологія – це сукупність досліджень, заснованих на методичних і технічних прийомах і методах збору, обробки та аналізу (опису) первинної соціологічної інформації. Емпіричну соціологію нерідко називають соціографією, підкреслюючи описовий характер цієї дисципліни, оскільки

основна її функція бачиться у вивченні громадської думки і соціальних настроїв окремих соціальних груп і спільнот, масової (колективної) свідомості і поведінки. Прикладна соціологія – галузь науки, найбільш наближена до практики, орієнтована на використання отриманих соціологічних знань для вирішення життєво важливих практичних завдань суспільства.

У структурі соціології прийнято виділяти три рівня: верхній рівень – рівень загально соціологічних знань і теорій, середній рівень – рівень, який об'єднує галузеві (соціологія культури, соціологія політики, соціологія права, економічна соціологія і ін.) і спеціальні соціологічні теорії (особистості, молоді, сім'ї і т. ін.) і нижній рівень – рівень конкретних соціологічних досліджень.

Таким чином, можна зробити висновок, що термінологічний апарат соціології охоплює усі соціальні сфери, оскільки як *фундаментальна наука*, соціологія пояснює соціальні явища, збирає і узагальнює інформацію про них, а як *прикладна наука*, соціологія дозволяє прогнозувати соціальні явища і керувати ними. У підсумку також зазначимо, що соціологію поділяють на *макросоціології* і *мікросоціологію* в залежності від того, на якому рівні вивчається суспільство – макрорівні або мікрорівні. *Макросоціологія* вивчає соціальну структуру суспільства, соціальні інститути, великі соціальні групи, соціальні спільноти і верстви, а також процеси, що відбуваються в них, *мікросоціологія* – малі соціальні взаємодії і групи, соціальні мережі і відносини, що виникають між окремими людьми. З соціологією тісно пов'язані такі науки, як психологія, політологія, культурологія, антропологія та інші. Тому соціологічний термінологічний апарат містить досить багато суміжних термінів, запозичених із різних наукових сфер. Соціологія вважається відносно молодою науковою дисципліною, яка ще перебуває в процесі становлення, існує безліч галузей соціології, їхня кількість продовжує зростати.

1.2 Поняття «термін», його характеристики, особливості англійської соціологічної термінології.

Лексема «термін» походить від латинського «terminus» (кордон, межа). Лінгвісти дають різні визначення даного поняття. А. А. Реформатський визначає терміни як однозначні слова, позбавлені експресивності» [Реформатський 1961]. С. В. Гринев констатує, що «термін – це слово або словосполучення для вираження понять і позначення предметів, що має, завдяки наявності у нього чіткої і точної дефініції, семантичні межі і тому є однозначним у межах відповідної класифікаційної системи [Гринев 1993]. Т. Р. Кияк дає таке визначення: Термін – слово або словосполучення, що позначає поняття спеціальної галузі знань, науки або культури [Кияк 2001].

Термін має такі основні характеристики :

- 1) системність;
- 2) наявність дефініції;
- 3) тенденція до моносемантичності в межах свого термінологічного поля;
- 4) відсутність експресії;
- 5) стилістична нейтральність [Ахманова 1979].

И. С. Квитко визначає системність як здатність терміна відобразити систематизоване розташування понять і легко входити в нові поєднання, що закріплюють в своїх назвах нові видові поняття, які з'являються в ході розвитку певної галузі знань [Квитко 1996].

Традиційно основною вимогою, яка висуваються до термінів, є однозначність (моносемантичність). У термінах ми маємо найбільш точне, концентроване і економне визначення наукової або технічної ідеї [там само]. На відміну від більшості лексичних одиниць, терміни позначають точно певні поняття, предмети, явища; як ідеал – це однозначні, позбавлені синонімів слова (і словосполучення), нерідко іншомовного походження; серед них є і такі, значення яких обмежені історично.



Потрібно також враховувати, що залежно від ступеня спеціалізації значення, терміни можна розділити на три групи: загальнонаукові, міжгалузеві і вузькоспеціальні.

Загальнонаукові терміни – це терміни, які вживаються майже в усіх галузевих термінологічних сферах, наприклад: *system, tendency, law, concept, theory, analysis, synthesis, modelling, observation, reification, reflexivity, analytic induction*, тощо.

Так, лексема **system** у словнику соціологічних термінів представлена як **system (social system)** – *the interconnected relationship between individuals, groups, and institutions with shared behaviors, norms, and values that combine to form society estate system (взаємопов'язані відносини між окремими особами, групами та установами із спільною поведінкою, нормами та цінностями, які поєднують у собі форму суспільної нерухомості)*. Зустрічаємо також словосполучення : **estate system** *(a stratified system consisting of the clergy, nobility, and commoners; with interlocking legal rights and obligations)*, **caste system** *(a stratified system based on a status conferred at birth (ascribed status) due to an individual's descent in which individuals do not have mobility due to custom or law)*, **household allocative system** *(the distribution of financial resources in a household)*, **marriage system** *(the rules and processes by which an individual enters into marriage with one or more other individuals)*, **political system** *(the members of a group with the authority and power to influence and implement public policy in relationship to institutions and norms)*, **economic system** *(how goods and services are provided within a society to meet needs and wants)*, **class system** *(a stratified system based on socioeconomic status in which individuals have the potential (real or imagined) for mobility)*, **corrections system** *(system that supervises individuals who have been accused, arrested, or convicted of crimes)*, **criminal justice system** *(a collection of institutions taken together (police, judiciary, corrections), which create and enforce law)*, **belief system** *(a set of beliefs held by a particular society, culture, or individual)* [OESD].

Лексема **theory** у словнику соціологічних термінів має наступне визначення: *A statement that proposes to describe and explain why facts or other social phenomenon are related to each other based on observed patterns.* Термін представлений у 21 статті у таких словосполученнях : *activity theory, age stratification theory, conflict theory, continuity theory, cornucopian theory, dependency theory, disengagement theory, emergent norm theory, functionalism, grounded theory, macrotheory, microtheory, new social movement theory, queer theory, resource mobilization theory, role theory, scapegoat theory, social constructionism, symbolic interactionism, Thomas theorem, value-added theory* [OESD].

Як бачимо серед наведених термінологічних сполучень є більш загальні, як наприклад, **activity theory** – *theory asserting that to feel satisfied and enjoy their lives, elderly individuals must stay engaged to maintain meaningful activities and replace roles or statuses lost due to age* (теорія, яка стверджує, що для того, щоб відчувати задоволення і насолоджуватися життям, літні люди повинні продовжувати працювати, щоб підтримувати свою значущість та замінювати ролі чи статуси, втрачені через вік), або :

**Dependency theory** – *theory asserting that global economic and social inequality is caused by the historical exploitation by wealthy powerful nations appropriating resources from the least powerful poorer nations while limiting access to technology thus keeping the least powerful dependent on the most powerful* теорія, за якою вважається, що глобальна економічна та соціальна нерівність викликана історичною експлуатацією багатими могутніми державами, які привласнюють ресурси найменш могутніх бідніших країн, одночасно обмежуючи доступ до технологій, залишаючи найменш могутніх залежними від наймогутніших) [АУСС].

Також можна навести приклади і більш специфічних:

*Cornucopian Theory* – theory asserting environmental problems caused by a growing global population will be solved by human ingenuity and technological innovation (Корнукопська теорія – теорія «рогу достатку», яка стверджує, що екологічні проблеми, спричинені зростанням населення світу, буде вирішено людською винахідливістю та технологічними інноваціями) [АУСС].

Назва теорії «Корнукопська, або теорія рогу достатку» має давньогрецьке походження. За давньогрецькими міфами, в дитинстві Зевса виховували на острові Крит. За старогрецьким міфом, коза Амалфея, що вигодувала своїм молоком Зевса, якось зламала собі ріг. Німфа – одна з виховательок Зевса – наповнила ріг плодами й подала йому. Зевс на віддяку подарував ріг німфам, пообіцявши, що з нього з’являтиметься все, чого їм захочеться, звідси і з’явилася така назва [ІЕБ].

Ще одним прикладом є *queer theory* – a theoretical approach that critically deconstructs and challenges binaries such as male and female or heterosexual and homosexual (Квір-теорія – теоретичний підхід, який критично ставиться до «подвійних статей» (які визнають себе чоловіками та жінками одночасно) та кидає виклик гетеросексуалам та гомосексуалам) [АУСС]. Лексема *queer* – означає руйнувати, псувати, раніше у якості сленгу означало – *to puzzle, ridicule, deride, cheat* [MWOD] (заплутувати, насміюватися, обманювати) .

Треба зауважити, що такі терміни в межах певної термінології можуть конкретизувати своє значення. Розглянемо особливості визначення понять *class / social class / socio-economic class*, які є взаємозамінними у соціологічному контексті:

Термін не має однозначного чіткого визначення, його дефініція залежить від критеріїв, які знаходяться в основі, що і демонструє словникова стаття : *The term “class” is difficult to define as there is no consensus definition because class can be based on many aspects of an individual or group (e.g., education, occupation, tastes, or wealth). Karl Marx (1818–1883) and Max Weber (1864–1920) developed much of*

*the original theoretical arguments on which sociological understanding of class is based. Members of a class often share similar behaviors, norms, and values. In contrast to class, caste is another stratified system but one that does not permit individual mobility [OESD].*

**Class** – клас – місце індивіда або групи у соціальній ієрархічній системі, яке зазвичай залежить від влади, престижу, статків – *An individual's or group's position within the social hierarchy, typically based on power, prestige, and wealth.* Зустрічаємо також словосполучення – **upper class (bourgeoisie), intellectual class (literati), missing class, working class (proletariat)** [АУСС].

Особливо привертає нашу увагу поняття **missing class** – *a forgotten [part] of the [United States'] labor force – too prosperous to be the 'working poor,' too insecure to be 'middle income'".* Цей термін запроваджено Катаріною Ньюман та Віктором Тан Шеном (Katherine S. Newman and Victor Tan Chen), які проводили опитування робітників державних структур та членів їхніх сімей у Нью Йорку у 1995-2002 роках у межах дослідження феномену **missing class** [АУСС].

Цікавими є й інші поняття, які мають своє конкретне значення у сфері соціологічного знання :

**Class conflict** – класовий конфлікт – термін запозичений з політології, введений у обіг Карлом Марксом (*According to Karl Marx (1818–1883), the struggle between the capitalist class (bourgeoisie) and the working class (proletariat). The struggle between the bourgeoisie and the proletariat; the former regarding their maintenance of power and the status quo, the latter regarding pay, work conditions, and job security [АУСС].*

Поняття **class consciousness** – класова свідомість, також запроваджене Карлом Марксом (*According to Karl Marx (1818–1883), workers' recognition of membership in a class and their relationship to the means of production. Treating people in the service industry as less deserving of a living wage).*

Також у словнику представлено словосполучення *class trait*, яке вживається на позначення поведінки, традицій, або норм групи людей, які належать до певного класу : *a behavior, custom, or norm – either real or imagined – that define or reflect a class*. Прикладами таких груп є *blue-collar worker* – термін, який означає робітника, зайнятого фізичною працею, переважно на великих підприємствах. Робітника (синій/блакитний комірць) : *an individual who engages in manual labor, such as a construction worker or factory worker and is typically an hourly wage earner (e.g. factory worker, farmer, mechanic)*. Сам термін утворений за допомогою метонімії (переносу значення по суміжності розташування) – робітники, зайняті фізичною працею, були вдягнуті в джинсові сорочки :

*Blue-collar is a reference to the durable blue denim shirts historically worn by manual laborers, referred to as blue-collar workers. The earliest listing for “blue-collar” in the Oxford English Dictionary is in 1929.*

Термін також мав дещо негативну конотацію і вживався у протиставленні до *white-collar worker – an individual who works in an office or has a professional career such as banker or lawyer. White-collar refers to the dress shirts worn by white-collar workers in office environments*, що підтверджує словникова стаття:

*“Blue-collar” is often used in a derogatory sense to indicate lower socioeconomic status to others. Conversely, it is used to indicate pride in ones own status. The term is sociologically complex because some highly skilled manual laborers (e.g., welders, repairmen) make more money, have more autonomy, and require more training than entry level white-collar workers [A Dictionary of Sociology].*

Як бачимо, загальнонаукові терміни широко представлені у словнику соціологічних термінів, але часто можуть обслуговувати декілька галузей, тобто їх можна вважати міжгалузевими, а при поєднанні з іншими лексемами вони трансформуються у спеціальні терміни.

Міжгалузеві терміни – це терміни, які використовуються в кількох поріднених або й віддалених галузях. Як ми вже зазначали, соціологія, як і будь-

яка наука, є сектором загального знання про буття, отже, пов'язана з іншими науками. Диференціація наук зайшла настільки далеко, що часом забувається їх єдність. У той же час кожна наука по-різному пов'язана з іншими областями наукового знання. Засвоєння особливостей цих зв'язків сприяє більш глибокому розумінню сутності даної науки.

Близькість або віддаленість соціології від інших наук визначається двома обставинами: 1) спільністю об'єкта дослідження і 2) близькістю предметів дослідження. Оскільки об'єктом соціології є суспільство в цілому або окремі суспільні явища, то за даним критерієм соціології «споріднені» філософія, психологія, політологія, правознавство, історія, економічна теорія, культурологія та інші дисципліни. Але віддалені від соціології математика, природничі, технічні, медичні та сільськогосподарські науки. І хоча деякі досягнення зазначених наук, наприклад, математики, використовуються в соціології, цей факт не зближує соціологію з даними науками.

По предмету соціологія споріднена з тими науками, які вивчають соціальні відносини в окремих областях людської діяльності. Соціальні відносини містяться «всередині» політичних, економічних, моральних, релігійних, правових та інших видів суспільних відносин. Вивчаючи ці відносини науки вивчають разом з тим і соціальність людей, але в конкретних, розвинених формах. Тому соціологія так органічно поєднується з ними. У той же час не всі науки, об'єктом яких є людська діяльність є суміжними соціології. Такі, наприклад, демографія, статистика, економічна географія та ін. фіксують лише зовнішні про явища людської діяльності, але не її внутрішній зміст з цілями, цінностями, інтересами, емоціями і т. ін.

Вважається, що найбільш близька соціологія *філософії*. Її вплив на соціологію полягає в тому, що соціологічні проблеми тривалий час аналізувалися в рамках філософії. Внаслідок цього в соціологію увійшли поняття, використовувані в філософії і виокремлюють соціальну філософію з

специфічними категоріями і поняттями. Соціальна філософія сформувалася як один із напрямів загальної філософії, тому їй історично притаманне розвиток концепцій, заснованих на узагальненому досвіді спостережень і відверненому, абстрагованому аналізі соціального життя. Соціологія пояснює філософії її власну історію, показує соціальні умови генезису і розвитку філософії. Так, наприклад, було показано і доведено, що філософія виникає не при будь-яких, а лише при сприятливих умовах : досить високому рівні розвитку наук, розквіт міст і особистої свободи членів суспільства.

Соціологія - молода наука; її зв'язок з емпіричної реальністю виражений виразніше, ніж в соціальній філософії, але певні терміни є спільними для обох наук, наприклад :

***Cosmology*** – 1. *The study of the origin and nature of the universe;* 2. *A set of beliefs that defines the origin and nature of the universe;* 3. *A comprehensive theory of the origin, composition, dynamics, evolution, and structure of the universe as a system.*

***Davis-Moore thesis*** – *theory asserting that stratification and inequality are necessary and beneficial to society to motivate individuals to train for and perform complex roles.*

***Value*** – *an ideal or principle that determines what is correct, desirable, or morally proper;* ***transcendent value*** – *a value that surpasses all differences and unifies a group;*

***Habitualization*** – *All human activity is subject to habitualization. Any action that is repeated frequently becomes cast into a pattern, which can then be reproduced with an economy of effort and which, ipso facto, is apprehended by its performer as that pattern. Habitualization further implies that the action in question may be performed again in the future in the same manner and with the same economical effort” (Berger and Luckmann 1967:70–71); 2. (noun) Reality is socially created through repeated human interactions, that develop into patterns, thus: individuals create society and society creates individuals [A Dictionary of Sociology].*

*Психологія* також дає багато цінного матеріалу і термінології для соціології. Психологія показує і обґрунтовує психологічні типи особистості, динаміку душевних переживань, формування та зміну ціннісних орієнтацій. Соціологія пояснює факти колективної поведінки людей (очікування, настрої, психози, оптимізм, песимізм і ін.) і дозволяє передбачати деякі тенденції поведінки населення. Соціологія показує соціальний контекст індивідуальних і колективних психічних явищ. Так, наприклад, посилення на минуле при прийнятті рішення необхідні для того, щоб діючі індивіди могли порівняти свої дії з діями, які були реалізовані у минулому, тому соціологія робить свій внесок у формулювання законів соціально - психологічних явищ. Крім того, соціологія показує роль різних психологічних типів особистості в соціальних відносинах. Не випадково, мабуть, що в явищах лідерства, злочинної діяльності переважають холерики, сангвініки, а не флегматики і меланхоліки. Наведемо приклади термінів, які є суміжними для психології і соціології :

***Alienation*** – *the estrangement of individuals from themselves and others; a feeling of normlessness and powerlessness caused by separation and isolation from an individual's sense of self, society, and work.*

***Altruism*** – *the tendency of some people to value the health and well-being of others, often above their own self-interest.*

***Charismatic authority*** – *a type of power legitimated by perceived extraordinary characteristics that inspires devotion and obedience from followers.*

***Groupthink*** – *in a group, the tendency for individuals to uncritically agree to any decisions due to conformity [A Dictionary of Sociology].*

Політологія надає емпіричний матеріал для аналізу суспільних явищ, коригує деякі судження і передбачення соціологів. Формулювання законів спілкування людей може сприяти з'ясуванню сенсу політичних явищ і інститутів, а також передбачення зміни політичної свідомості мас. Політологія і соціологія також демонструють спільність термінів :



**Administrative sociology** – any use of sociological methods and theories to facilitate engagement between an authority and the people and groups under their purview.

**Anomie** – 1. Normlessness or social instability caused by the erosion or absence of morals, norms, standards, and values in a society; 2. A personal state of alienation, anxiety, and purposelessness caused by social instability.

**Authoritarianism** – a type of government that maintains near absolute control typically by force, showing little concern for public opinion, and governed by a single individual, group, or class.

**Autocracy** – 1. A political system governed by an individual (called an autocrat) with absolute and unrestricted authority and power; despotism; 2. The unrestricted authority and power of an autocrat; 3. A country, nation, or State ruled by an autocrat.

**Global stratification** – the disparity of power, status, and wealth between countries due to the unequal distribution of resources.

**Hegemony** – the authority, dominance, and influence of one group, nation, or society over another group, nation, or society; typically, through cultural, economic, or political means [A Dictionary of Sociology].

*Правознавство* також дає багатий матеріал для соціологічних узагальнень. Соціальні відносини в області права напружені більше, ніж в будь-якій іншій сфері суспільного життя. Свідченням тому є неослабний інтерес членів суспільства до всіх галузей права, в особливості, до кримінального права. Соціологія є життєво необхідною праву, склався соціологічний підхід до розуміння права і соціологія права. На стику соціології, психології та кримінального права виникає кримінологія - соціологія злочинності. Наведемо приклади :

**Bystander approach** – intervention by a third party in a situation involving assault, discrimination, or harassment.

**Debt bondage** – when an individual pledges to act as a servant in exchange for a loan or passage and then are not paid enough to earn back their freedom.

**Domestic terrorism** – an act of terrorism practiced by an individual or group in their own country.

**Vice crime** – a vice that is deemed illegal by an authority; **victimless crime** – a crime that is against the law but that only harms the individuals who consented to engage in it; **violent crime** – a crime committed through the use of force or the threat of force [A Dictionary of Sociology].

*Історія* показує динаміку соціальних відносин в соціальному часі і просторі, дає багатий матеріал для соціологічних узагальнень. Завдяки узагальненню безлічі емпіричних фактів історія ще до виникнення соціології стала перетворюватися з жанру художньої літератури, якою вона була в середні віки, в науку. Тому без соціології історія не є наукою у сучасному розумінні цього поняття, вони мають багато спільних термінів :

**Machiavellian** – 1. (adjective) The use of amoral, cunning, deceitful, scheming, or unscrupulousness methods, particularly in one's career or politics; 2. (adjective) Of or relating to Niccolò Machiavelli (1469–1527) or Machiavellianism.

**Market socialism** – an economic system that merges some traits of capitalism into socialism, such as limited private ownership or consulting market demand.

**Marxism** – the economic and political theories expounded by Karl Marx and Friedrich Engels that argue there is a struggle between the working class (proletariat) and the owners of the means of production (bourgeoisie), that struggle is needed for historical change and will lead to capitalism being replaced by communism [A Dictionary of Sociology].

Соціологія демонструє вплив на індивідів, малі і великі соціальні групи матеріальних умов життя. *Економічна теорія* також показує вплив економічних законів на зміну соціальних відносин. Соціальні відносини складаються під впливом далеко не одних лише економічних законів, їх витoki різноманітні.

Однак ці відносини істотно впливають не кон'юнктуру ринку і тому економістам потрібний соціологічний матеріал. Проявом життєвої необхідності соціології для економічної теорії стали економічна соціологія, соціологія праці, соціологія торгівлі, наприклад :

***Global assembly line*** – *a distributed manufacturing process that involves product research and development in rich countries and assemblage in poorer countries, typically using the labor of women and children; international division of labor.*

***Global commodity chain*** – *an internationally integrated process of economic links between corporations and workers whereby commodities are gathered, transformed into goods and services, and distributed to consumers across the world.*

***McDonaldization*** – *“the process by which the principles of the fast-food restaurant are coming to dominate more and more sectors of American society as well as the rest of world” [A Dictionary of Sociology].*

Культурологія вивчає культуру як спосіб існування суспільства, вміння жити спільно, дає соціології матеріал для узагальнень, показує, зокрема, не випадковість виокремлення соціології з філософії в культурному полі Європи. Культурологія досліджує тенденції розвитку культури, показує логіку її щодо самостійного функціонування. Склалася одна з соціологічних теорій – соціологія культури, спільність наук демонструють, наприклад, такі терміни :

***Amalgamation*** – *the act or process through which a dominant group combine with a subordinate group to form a new group.*

***Homophobia*** – *irrational fear of or prejudice against individuals who are or perceived to be gay, lesbian, bisexual, and other non-heterosexual people.*

***Incest taboo*** – *a taboo that prohibits sexual relations between certain people in an individual's family, typically between those with a close blood (consanguinity) tie.*

***Lookism*** – *discrimination or prejudice against someone based on their looks (appearance) [A Dictionary of Sociology].*

Соціологія має суміжні терміни не тільки з науками, представленими вище. У цьому списку *медицина (geriatrics – the branch of medicine that focuses on the elderly, specifically health and wellness through the prevention and treatment of disability and disease; cancer cluster – a greater-than-expected level of cancer cases in a group of people within a defined geographic area over a period of time)*; статистика (*data – a collection of recorded observations gained from research from which inferences are drawn through analysis; data analysis – analysing data to draw conclusions; data archive – a facility that collects, stores, and preserves data; data file – a set of related records; data item – a single unit of data; data point – a single unit in a sample; data set – a collection of data; inferential statistics – the branch of statistics that makes generalizations about a population using data from a sample*) та інші науки [A Dictionary of Sociology].

Щодо вузькоспеціальних термінів, тобто слів та словосполучень, які позначають поняття, що відображають специфіку саме соціології як науки, то це, перш за все, ті, які демонструють структуру наукового знання:

*Macrosociology – large-scale sociological analysis of long-term social processes such as institutions, structures, systems, and whole societies.*

*Microsociology – small-scale sociological analysis that studies the behavior of people in face-to-face social interactions and small groups to understand what they do, say, and think* [A Dictionary of Sociology].

Це також фрази із складовою *social*, які використовуються на позначення категорій і базових понять соціології, як наприклад :

*Social group – a collection of two or more people who share an identitysocial acceptance; social action – a behavior by an individual during an interaction to which the individual attaches meaning based on others' interpretations or responses to the act; social capital – the social networks or connections that an individual has available to them due group membership; social category – a group of people, places, and things that have commonalities; social change – alterations which occur within a society to*

*its culture and institutions over time; **social construction of race** – the idea that race is not biologically defined but socially constructed; **social constructionism** – the theory that all reality and meaning is subjective and created through dynamic interactions with other individuals and groups; **social control** – a way to regulate, enforce, and encourage conformity to norms both formally and informally, particularly by ones' peers; **social determinism** – a theory stating that all social phenomena are determined by external factors such as institutions or norms; **social fact** – a way of acting, feeling, or thinking external to an individual with the coercive power to control aspects of their life; **social gerontology** – the specialized subfield of gerontology that studies the social aspects of aging; **social marginality** – a condition in which an individual inhabits two group identities simultaneously; **social movement** – a collective action by a group of people with a shared or collective identity based on a set of beliefs and opinions that intend to change or maintain some aspect of the social order; **social network** – a set of relationships that link an individual to other individuals; **social reductionism** – a theory stating all social phenomena have a social explanation; **social science** – any of the branch of science that systematically studies the social world, investigating how humans interact with each other and change over time; **social situation** – rules for interpreting a setting and social interactions; **social statistics** – 1. Official statistics from governmental sources or other trusted sources such as nonprofit organizations; 2. The use of statistical methods to attain, analyze, and interpret behavior in social settings; **sociological imagination** – the use of imaginative thought to understand the connections between the forces of society and the personal lives of individuals; when history meets biography [A Dictionary of Sociology].*

Отже, що терміни сфери соціології відповідають характеристика системності, мають дефініцію, є моносемантичними в межах свого термінологічного поля, є стилістично нейтральними. Залежно від ступеня спеціалізації значення, терміни соціології можна розділити на три групи: загальнонаукові, міжгалузеві і вузькоспеціальні. Загальнонаукові терміни

широко представлені у словнику соціологічних термінів, але часто можуть обслуговувати декілька галузей, тобто їх можна вважати міжгалузевими, а при поєднанні з іншими лексемами вони трансформуються у спеціальні терміни.

### 1.3 Класифікація англomовної соціологічної термінології

Зазвичай класифікація термінів здійснюється за структурними моделями, способами утворення, за тематичними групами.

За структурними моделями терміни соціологічної сфери розподіляються на :

1. Однокомпонентні терміни, як наприклад :

*Ageism* – discrimination or prejudice against an individual or group because of their age; *sample* – a subset of a population selected to represent the entire population; *ally* – an individual with a privileged status that supports efforts to eliminate the systemic oppression that grants them greater power and privilege; *bias* – a tendency (either known or unknown) to prefer one thing over another that prevents objectivity, that influences understanding or outcomes in some way [A Dictionary of Sociology].

2. Двокомпонентні терміни – найчастіше це словосполучення:

іменник + іменник, наприклад : *baby boomer* – an individual born after World War II (1939–1945) roughly between 1946–1964, typically referring to people in Australia, Europe, and the United States; *belief system* – a set of beliefs held by a particular society, culture, or individual; *bedroom community* – a suburb from which large amounts of workers commute; *degradation ceremony* – a ceremony that transforms or is intended to transform the identity or status of an individual into an identity or status lower down in the hierarchy of a group or institution [A Dictionary of Sociology].

- прикметник + іменник, наприклад : ***false consciousness*** – *a Marxist term, describing when your beliefs and values are in conflict with your own interests, thus you support a system that oppresses you*; ***formal organization*** – *an impersonal organization that is typically large and highly structured, formed to achieve explicit long-term objectives and designed to maximize efficiency*; ***global city*** – *a city that has international political influence, home to multinational corporations and non-governmental organizations, in addition to a globally influential mass media, and well-developed communication and transportation system*;

- прийменник + іменник, наприклад : ***out-group*** – *any group or category that an individual does not belong to as a member and may even feel animosity toward or compete with* [A Dictionary of Sociology].

3. Трикомпонентні конструкції, до складу яких можуть входити прийменники, іменники, прикметники, дієслова, дієприкметники :

- іменник + прийменник + іменник, наприклад : ***agent of socialization*** – *the significant individuals, groups, or institutions that influence our sense of self and the behaviors, norms, and values that help us function in society*.

- прикметник + іменник + іменник, наприклад : ***global assembly line*** – *a distributed manufacturing process that involves product research and development in rich countries and assemblage in poorer countries, typically using the labor of women and children*; *international division of labor*; ***single-parent family*** – *a family headed by an individual, typically used to describe an unmarried parent, due to choice, divorce, or the death of a spouse*; ***same gender loving (SGL)*** – *an Afrocentric sexual identity that refers to an individual who is sexually attracted to those of the same gender identity*;

- іменник + іменник + іменник, наприклад : ***age stratification theory*** – *stratification between age cohorts due to an unequal distribution of resources (e.g., wealth, power, and privilege) across the life course*;

- дієслово+прийменник+ дієслово, наприклад : **slash-and-burn** – *a type of horticulture that involves cutting and setting fire to vegetation to clear fields for short-term cultivation;*

дієприкметник + іменник+ іменник, наприклад : **skipped generation family** – *a family in which grandparents raise grandchildren due to the absence of parents;* **organized crime** – *a formal organization with a hierarchical power structure, a clear division of labor, and a network of resources that is focused on illegal activities such drug trafficking or prostitution;* **personified supernatural force** – *a force and power that resides in supernatural beings such as gods and spirits* [A Dictionary of Sociology].

За формальною структурою серед термінів соціологічної сфери можна виділити такі групи:

1) терміни – кореневі слова: **age** – *the number of years an individual has lived;* **ally** – *an individual with a privileged status that supports efforts to eliminate the systemic oppression that grants them greater power and privilege;* **bias** – *a tendency (either known or unknown) to prefer one thing over another that prevents objectivity, that influences understanding or outcomes in some way;*

2) терміни – похідні слова:

Терміни, утворені за допомогою афіксації (префіксації, суфіксації) : **underemployment** – *a situation in which an individual's job underutilizes their qualifications or skills;* **unrefined** – *lacking in manners or taste; uncouth;* **ageism** – *discrimination or prejudice against an individual or group because of their age;* **amalgamation** – *the act or process through which a dominant group combine with a subordinate group to form a new group.*

Сьогодні префіксами вважають терміноелементи **macro**, **micro**, за допомогою них утворені ключові терміни соціології:

**Macrosociology** – *large-scale sociological analysis of long-term social processes such as institutions, structures, systems, and whole societies.*



**Microsociology** – *small-scale sociological analysis that studies the behavior of people in face-to-face social interactions and small groups to understand what they do, say, and think.*

Також продуктивним є терміноелемент *e-*, наприклад : **e-readiness** – *the level of knowledge or ability needed to understand and implement digital technology or information; e-self* – “[a]n experience of individuality in which the affective and philosophical self-resources of rock ‘n’ roll media are displaced or at least supplemented by the increasingly technological and commodified aspects of the media”; **e-waste** – *waste created from broken or obsolete electronics.*

2) терміни – складні слова, наприклад : **ultimogeniture** – *the custom, law, principle, or tradition granting inheritance of a family estate to the last born or youngest child; agroterrorism* – *an act of terrorism intended to damage agriculture; gatekeeping* – *when an individual or group controls access to goods and services but particularly to information and people with power.*

3) терміни-словосполучення дво- і трьохкомпонентні : **comparable worth** – *paying women the same as men to complete different but equally demanding work based on the education and experience required to do them and the level of responsibility and stress related to them; concentric zone model* – *an urban development model based on human ecology theory that views cities as a series of five circular rings or zones, originating with a central business district;*

5) абрєвіатури :

а) акроніми : **DINK (Dual Income No Kids)** – *acronym for dual (double) income no kids which means a couple with two jobs and no children; NIMBY (Not In My Back Yard)* – *acronym for “Not In My Back Yard”, which is the tendency for people to protest issues, particularly environmental, that affect them directly;*

б) ініціальні скорочення : **SGL** – *same gender loving, an Afrocentric sexual identity that refers to an individual who is sexually attracted to those of the same gender identity [A Dictionary of Sociology].*

За нашими підрахунками, понад 70% термінів у терміносистемі соціології – це словосполучення. Вони становлять певну семантико-синтаксичну єдність, відтворюються в готовому вигляді.

Слід також відмітити, що за походженням серед термінів зустрічаємо численні запозичення з класичних мов, наприклад: ***xenocentrism** – the tendency to value goods and culture or even ideas from a country other than one’s own as better; xenophobia – the fear and hatred of people and goods from other countries due to societal and cultural differences; hegemony – the authority, dominance, and influence of one group, nation, or society over another group, nation, or society; typically through cultural, economic, or political means; heterogamy – a marriage or other relationship between individuals with differing characteristics and statuses such as socioeconomic status or ethnicity; heterosexism – actions and behaviors which institutionalize or reify opposite-sex attraction as the only legitimate and “normal” sexual relation, at the expense of all others; heterosexuality – emotional, physical, romantic, or sexual attraction to members of the opposite sex based on a binary of female and male* [A Dictionary of Sociology].

Тематична класифікація можлива за **основними підрозділами і категоріями соціологічної сфери**. Так, на нашу думку, можна розподілити терміни на дві великі групи за *одиницями дослідження*:

1) терміни, які обслуговують *макросоціологію* (суспільство, колектив, структура, система): ***society** – a large group of interacting people in a defined territory, sharing a common culture; theocracy – an authority, typically a government, ruled by or subject to a deity or its representative officials who are viewed as divinely guided;*

2) терміни, які мають відношення до *мікросоціології* (актор, індивід, дія): ***sociometry** – the quantitative study of social relations in groups or populations; conflict theory (social conflict theory) – a theory that emphasizes the role of coercion, conflict, and power in society and that social inequality will inevitably occur because*

*of differing interests and values between groups, particularly the competition for scarce resources.* Очевидно, що ці області будуть перетинатися і певні терміни ввійдуть до складу двох груп.

Якщо створити класифікацію термінології за принципом *структури соціологічного знання* то результат бути мати більш розгалужений вигляд. Так, до *першої групи* можна віднести терміни *загальної соціологічної теорії*, які описують суспільство як цілісний організм, систему соціальних механізмів, місце і роль основних соціальних зв'язків, допомагають сформулювати принципи соціального пізнання, основні методологічні підходи до соціологічного аналізу, наприклад : **analysis** – *the process of separating a whole into its parts for discussion, interpretation, or study*; **content analysis** – *systematic analysis of forms of communication to identify and study patterns and themes*; **secondary analysis** – *analysis conducted on data not collected by the researcher*; **technology** – 1. *The application of knowledge, techniques, and tools to adapt and control physical environments and material resources to satisfy wants and needs*; 2. *The accumulated technologies of a society or culture*; **theory** – *a statement that proposes to describe and explain why facts or other social phenomenon are related to each other based on observed patterns*; **trend study** – *a study that examines a specific characteristic of a population over time* [A Dictionary of Sociology].

*Друга група* термінів стосується спеціальних соціологічних теорій, які вивчають суб'єктів суспільного життя (досліджують розвиток і відтворення людиною окремих соціальних спільнот, суть і основні характеристики людини соціальної), наприклад : **family of orientation** – *the family an individual is born into or grows up in*; **peripheral nations** – *in world systems theory, poor nations that have limited industrialization and uneven distribution of urbanization, that are exploited by core nations and semi-peripheral nations for their raw materials and inexpensive labor*; **semi-peripheral nations** – *in world systems theory, nations that are not powerful enough to dictate economic and political policy but are sources of raw materials and*

*an expanding middle-class marketplace which exploits peripheral nations, and is exploited by core nations; individual discrimination – one individual discriminating against another individual [A Dictionary of Sociology].*

Третя група термінів обслуговує галузеві соціології, які вивчають життєдіяльність соціальних суб'єктів в окремих сферах (розкривають механізми життєдіяльності та функціонування соціальних спільнот у певних сферах суспільного життя та процеси соціалізації людини), такі як соціологія культури, соціологія релігії, соціологія політики, соціологія праці й управління, соціологія дозвілля, соціологія освіти, соціологія виховання, соціологія реклами і т.ін., наприклад : *physician-assisted suicide – when a competent individual voluntarily decides to use a lethal medication administered by a medical doctor (MD) to painlessly end their own life (commit suicide); planned obsolescence – to increase profits by intentionally producing goods that quickly become obsolete and therefore require replacing [A Dictionary of Sociology].*

Четверта група термінів має відношення до емпіричного соціологічного дослідження, яке скероване на з'ясування, аналіз і узагальнення соціальних фактів: дій, вчинків і мислення людей, конкретних продуктів людської діяльності, розвитку і взаємодії створених людьми соціальних спільнот, наприклад : *population composition – a demographic “snapshot” of a population based on the birth rate, migration, and mortality rate; unit of analysis – 1. The basic element of research; 2. Who or what is being studied during research ; unit of observation –what is described by research data; unit of production – the individual or group responsible for making something [A Dictionary of Sociology].*

Також логічним є комплексний підхід до класифікації соціологічної термінології, який враховує її складну структуру. Так, більшість учених дотримуються думки про трирівневу структуру соціології, яка передбачає такі рівні соціологічного знання як теоретична соціологія, теорії середнього рівня (спеціальні теорії і галузева соціологія) та емпіричні дослідження. Аналіз

лексичного наповнення соціологічної термінології може надати цінну інформацію, яка відображає особливості сучасних форм мислення, процеси вербалізації та концептуалізації свідомості, що становить науковий інтерес для термінології та теорії мови. Англійська мова як мова – посередник при спілкуванні представників різних культур відіграє особливу роль у світовій соціології. Відповідно вивчення соціологічної термінології сучасної англійської мови має особливе значення. Соціологічна термінологія містить і ті категорії наукової термінології, які стосуються специфіки мислення та менталітету. В зв'язку з цим соціологія повинна розглядатися і як світова дисципліна, яка інтегрує в собі різні інтелектуальні традиції, особливо ті з них, що мають глибокі історичні корені.

З огляду на це соціологія в термінологічному аспекті до певної міри наука еkleктична, оскільки вона використовує результати інших наук, а саме дані історичних досліджень, антропології, статистики, психології. Як наука, соціологія синтезує напрацьоване іншими науками. Для розвитку соціології характерні дві протилежні, хоча й взаємопов'язані тенденції – диференціація окремих наук та їхня інтеграція. Відтак структура наукових галузей ускладнюється. Водночас взаємодія різних галузей знання набуває небаченої інтенсивності. Це знаходить відображення у процесах, що відбуваються у термінологічному полі мови.

Спостерігається кількісне зростання обсягу терміносистем, ускладнюється їхня структура, посилюються зв'язки між термінологіями різних наук та наукових галузей, що є наслідком сучасної тенденції вивчати певні об'єкти дійсності засобами різних наук і зумовлюється потребою узагальнити людський досвід за допомогою міжнаукової теоретизації, яка потребує використання відповідних (міжгалузевих) вербальних засобів [Гринев 1993, с. 204].

Галузева структура соціологічної термінології становить неоднорідний за своїм походженням та функціями комплекс дисциплін, що потребує подальшої

стратифікації. Дослідники мови науки одностайно визнають, що власне термінологічний шар спеціальної лексики складається з одиниць двох різновидів: по-перше, термінів, що функціонують в окремих галузях наук, по-друге, термінологічних номінацій, що вживаються в кількох (або у всіх) наукових сферах [Житін 2008, с. 6]. Мовна система є певним чином структурованою ієрархічною будовою, кожен наступний рівень якої відбиває головні особливості кожного попереднього рівня. Функціонування певного шару спеціальної лексики, подібного за своїми властивостями до міжгалузевої термінології, можна засвідчити на глибшому рівні абстракції, наприклад, у складі галузевих терміносистем. Самій природі цих терміносистем властива стратифікація, що враховує поділ досвіду на окремі підгалузі в межах кожної наукової сфери [Житін 2008, с. 8].

Стратифікаційна структура соціологічної термінології відображає розмежування груп термінів за шарами. Кожен з цих шарів містить споріднені за своїм походженням терміни, які утворюють ієрархічно організоване структурне ціле. Таке поле містить ядро, утворене термінами, щонайбільш широко вживаються для вираження понять свого поняттєвого поля. Крім того, до складу поля входять декілька областей, з яких одніможуть розташовуватися в безпосередній близькості до ядра, а інші – на периферії. Відтак стратифікаційний аналіз передбачає виділення у складі досліджуваної термінології ядра та периферії. Ядром соціологічної термінології назвемо сукупність термінів, кожен з яких належить лише до соціологічної терміносистеми.

Ядро соціологічної термінології є найбільшою складовою частиною соціологічної термінології (41.9%): *human relations area file (HRAF)* – *ареальна картотека людських відносин*, *agency of socialization* – *суб'єкт (агентство) соціалізації*, *postal inquiry* – *поштове опитування*, *knowledge-as-fact* – *знання як факт*, *question order effect* – *ефект черги питання*.

До периферії соціологічної термінології належать терміни, кожен з яких є одночасно членом принаймні ще однієї терміносистеми (наприклад – юридичної, статистичної, економічної, політичної тощо). Периферія складається з термінів, які є або запозиченими досліджуваною термінологією з інших дисциплін, або запозиченими з досліджуваної термінології іншими дисциплінами. Таким чином, периферія досліджуваної терміносистеми – це шар спеціальної лексики, яка одночасно належить принаймні до двох різних термінологій – соціологічної та іншої терміносистеми. Відтак периферія поділяється, у свою чергу, на дві частини – реципієнтну, утворену запозиченими з інших дисциплін термінами, та донорську, утворену термінами, запозиченими іншими дисциплінами з соціологічної [Капанадзе 2004, с. 82].

Аналіз галузевої структури соціологічної термінології, джерельною базою якого стали сучасні англо-англійські соціологічні тлумачні словники: *Oxford Dictionary of Sociology*, *Соціологічна енциклопедія*, *Англо-український словник соціологічних термінів*, *Інтернет –енциклопедія Британіка*, *Merriam – Webster Online Dictionary*, дозволив встановити, що термінологія соціології має комплексний характер. Термінологічне поле соціології формують терміни одинадцяти наукових галузей: соціології, економіки, статистики, політології, психології, методології, філософії, теорії управління, демографії, правознавства, антропології. Незначний відсоток галузевої структури соціологічної термінології складають терміни наступних наукових дисциплін: біології (*assimilation – асиміляція*), екології (*biotic competition – біотична взаємодія*), історії (*chattel slavery – система рабської праці*), літератури (*editing – редагування*), сільського господарства (*cashcrop – товарна культура*), логіки (*contradiction – протиріччя, розбіжності, невідповідності*), освіти (*deschooling – альтернативне навчання*), фізики (*diffusion – дифузія, поширення*), ботаніки (*human genome – геном людини*), географії (*desert – пустеля, неприємна сфера діяльності*), теології (*clergy – духовництво, problem of theodicy – проблема теодицеї*), етнографії (*incest taboo –*

заборона кровозмішування), феноменології (*first order constructs* – конструкції першого ряду).

До термінів, які функціонують одночасно у соціологічній термінології та суміжній галузі, не зазнаючи при цьому помітних семантичних змін, тобто мають однакові дефініції, належать терміни економіки, статистики, політології, психології, методології, філософії, теорії управління, культурної антропології, демографії, права.

З політологією соціологію об'єднує дослідження політичних відносин та державного управління: *power* (влада), *procedural justice* (процедурна справедливість), *community action* (групова дія), *civil religion thesis* (тезиси громадянської релігії), *accommodation of conflicting interests* (узгодження протилежних інтересів), *benchmark poll* (початкове опитування).

З економічною наукою вона перетинається у сфері соціального обігу товарів та послуг в аспекті дослідження соціальних наслідків виробництва, розподілу та обміну: *de-skilling* (декваліфікація праці), *age-productivity profile* (співвідношення вік – продуктивність), *anthropocentric production system* (антропоцентрична система виробництва), *average earnings index (AEI)* (індекс середньої заробітної плати), *domestic division of labour* (внутрішній розподіл праці).

З психологією соціологія має деякі спільні риси, зокрема в дослідженні особистості та її існування в групі подібних до неї: *developmental age group* (функціональна вікова група), *attitude scale* (шкала відносин), *over-determination* (надлишкова детермінація), *achievement drive* (прагнення успіху), *assembling perspective* (парадигма зборів).

Як і культурна антропологія, соціологія вивчає традиції, культурні цінності, але розглядає їх під особливим соціологічним кутом: *culture* (культура, духовна життєдіяльність, тип соціальної поведінки людини).



У соціології широко використовується термінологія : демографії : *reemigration* (рееміграція), *index of dissimilarity* (індексрізниці), *optimal matching* (оптимальний відбір), *nuclear family* (нуклеар-на родина); філософії : *subjectivity* (суб'єктивність), *representationalis* (репрезентаціонізм), *post-structuralism* (пост-структуралізм), *modernity* (модерн, сучасність, сучасний стиль); теорії управління : *organizational culture* (організаційна культура), *social work* (соціальна робота), *socio-technical system* (соціо – технічнасистема); права : *transcarceration* (переведення), *primogeniture* (майорат, перво-родство, право первородства), *sex discrimination* (статева дискримінація)– статистики: *cross classification* (табуляграма), *adjustment of observations* (узгодження наслідків спостереження), *parish register* (ме-трична книга), *biased sample* (нерепрезентативна (необ'єктивна) вибірка).

Таким чином можна дійти висновку, що термінологія сфери соціології може бути розділена на групи за певними принципами. За структурними моделями ми виділили *однокомпонентні*, *двокомпонентні* (іменник + іменник, прикметник + іменник, прийменник + іменник) і *трикомпонентні* терміни (іменник + прийменник + іменник, прикметник + іменник + іменник, іменник + іменник + іменник, дієслово+прийменник+ дієслово, дієприкметник + іменник+ іменник. За формальною структурою терміни соціологічної сфери можна розділити на *терміни – кореневі слова*, *терміни – похідні слова*, *терміни – складні слова*, *терміни-словосполучення дво- і трьохкомпонентні*, *абрєвіатури* (акроніми і ініціальні скорочення). Понад 70% термінів у терміносистемі соціології – це словосполучення. Вони становлять певну семантико-синтаксичну єдність, відтворюються в готовому вигляді. За походженням серед термінів зустрічаємо численні запозичення з класичних мов.

Тематична класифікація можлива за основними підрозділами і категоріями соціологічної сфери. Терміни на дві великі групи за одиницями дослідження: терміни, які обслуговують макросоціологію, терміни, які мають відношення до

мікросоціології. За принципом структури соціологічного знання терміни соціології розподілено на чотири групи: 1) *терміни, які загальної соціологічної теорії*; 2) *терміни спеціальних соціологічних теорій*; 3) *терміни галузевих соціологій*; 4) *терміни емпіричного соціологічного дослідження*.

Термінологічне поле соціології формують два лексико-семантичних шари (терміни ядра та периферії), які, в свою чергу можна поділити на одинадцять тематичних груп різних рівнів ієрархії. Співвідношення термінів, поділених за шарами стратифікаційної структури (ядро : периферія), у наявній вибірці має наступний вигляд – 1 098: 1 433. До її складу входять терміни ядра (загалом 1098 термінів – 41.9 %) та периферії (1 433 терміни).

## РОЗДІЛ 2

### АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ СФЕРИ СОЦІОЛОГІЇ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

#### 2.1 Процедура перекладу та способи відтворення термінології

Сьогодні першочергове значення мають дослідження, спрямовані на подолання мовних бар'єрів в професійних сферах діяльності. Вчені, які вивчають термінологію, здійснюють цілеспрямовану діяльність для досягнення еквівалентності перекладу термінологічної лексики, встановлення правильних міжмовних відповідностей термінологічних понять і однозначного розуміння термінології фахівцями на національному та міжнародному рівнях. Для правильного вирішення поставленого завдання необхідно вивчати термінологію з точки зору її існування і функціонування в мовах оригіналу і перекладу. Необхідно з'ясувати, наскільки в країнах, мови яких є об'єктом дослідження, розвинена професійна діяльність і наскільки терміносистема є тотожною або має схожу систему понять. Головну роль в процесі досягнення міжмовних відповідностей грає порівняльний підхід, мета якого – виявлення елементів ідентичності та диференціації на фонетичному, морфологічному, семантичному, функціональному рівнях мови, вивчення мовних відповідностей, особливостей конкретної термінології, виявлення загальних і індивідуальних подібностей і відмінностей мовних систем, які засновані на порівнянні термінології рідної та іноземної мов в різних формах їх культурних контактів, в різних планах і ярусах мови.

Перекладу і міжмовному порівнянню термінів, які традиційно розглядаються як одиниці перекладу, в науковій літературі цілком справедливо

приділяється величезна увага. Основні властивості і особлива функція термінів визначають вимоги, що висуваються до їх перекладу. Специфіка перекладу термінів полягає в тому, що найважливішою умовою досягнення еквівалентності є збереження в перекладі змістовної точності перекладних одиниць, забезпечення абсолютної ідентичності понять, які вербалізуються термінами двох мов.

Терміни виникають в мові з метою конкретизації інформації, передачі її в більш стислому і точному вигляді, мінімізуючи ймовірність довільного тлумачення тексту. Велика частина термінів у сфері соціологічних досліджень виникає в англійській мові в зв'язку з особливостями розвитку суспільства і технологій. Від перекладача вимагається знання не тільки іноземних термінів, а й відповідної українськомовної термінології, а також доречне її вживання. Вирішальну роль в діяльності перекладача при перекладі термінології відіграє двомовний словник. Від якості його складання залежать швидкість і результат роботи. Через складний і багатогранний характер термінів можуть виникнути труднощі при їх перекладі. Головна проблема при перекладі текстів, які мстять соціологічні терміни – це недолік словників термінів даної тематики.

Питанням розкриття проблем перекладу термінів займалися багато дослідників, такі як І. В. Арнольд, В. С. Гриньов-Гриневич, В. Н. Комісаров Я. І. Рецкер, і зараз ця тема дуже актуальна серед теоретиків.

Навіть у споріднених мов лексичні системи часто не збігаються, тому неправильний вибір перекладного слова може призвести до спотворення змісту вихідного тексту. Також не слід забувати, що бувають випадки, коли один і той же термін можна застосувати в різних сферах, від особливостей яких і буде залежати його переклад. При наявності тільки одного еквівалента процес перекладу спрощується. У цьому випадку необхідно лише перевірити, чи відповідає заміна конкретному контексту, щоб уникнути в подальшому перекладацьких помилок.

Бувають випадки, коли загальноприйнятий варіант перекладу з англійської мови на українську існує, проте не зафіксовано в двомовному словнику. В цьому випадку перекладачеві необхідно уважно вивчити літературні джерела українською мовою і стежити за появою в них нових еквівалентів перекладного терміна [Комісаров 1980, с. 98].

Помилки при перекладі термінів неминуче призводять до спотворення змісту і комунікативної функції тексту. Тому перекладачеві необхідно детально вивчити область науки і техніки, в якій він працює.

Для терміна характерно прагнення до однозначності і співвіднесеність з точно визначеним поняттям. Таким чином, багато термінів набувають якусь незалежність від контексту і перекладаються за допомогою лексичного еквівалента. При цьому не можна стверджувати, що терміни зовсім не залежать від контексту.

Серед труднощів при перекладі термінології В. Комісаров також виділяє роль «внутрішньої форми» терміна. Термін може бути мотивований лише в одній мові з мовної пари і тим самим викликати невірні асоціації або бути псевдомотивованим в обох мовах, що може привести до неправильної їх інтерпретації. У таких випадках варто з обережністю ставитися до калькування, транскрипції або транслітерації цих термінів. Потрібно обов'язково проаналізувати мотивованість «внутрішньої форми» терміна.

Псевдоінтернаціональні й інтернаціональні терміни – невід'ємна частина будь-якої терміносистеми. Особливу небезпеку тут представляє прагнення перекладача використовувати в перекладі український термін, що співпадає по формі з англійським. Такі терміни можна віднести до «помилкових друзів перекладача». Перекладачеві необхідно завжди перевіряти значення і конотації.

Наступні перекладацькі проблеми і помилки також актуальні для перекладу термінологічних текстів :

1. Неправильне віднесення перекладного слова до однієї з вищевказаних груп, і внаслідок цього вибір невірною способу перекладу;
2. Недостатнє володіння інформацією про зарубіжні і вітчизняні розробки;
3. Контекстуальна невідповідність;
4. Неадекватне застосування дослівного перекладу;
5. Порухення правил сполучуваності терміна з іншими словами в оригіналі та перекладі;
6. Ігнорування факту зміни самого об'єкта, що позначається терміном [Мірам 2003, с. 112].

У процесі перекладу термінів необхідно враховувати наступні можливі варіанти:

1. У мові перекладу присутні терміни, що позначають предмети і явища іноземної дійсності. До цієї групи належать як інтернаціональні терміни (форма українського терміна співпадає повністю або частково з формою англійського терміна), так і українські еквіваленти, що мають форму, яка не співпадає з формою англійського терміна.

Якщо термін має тільки один еквівалент в мові перекладу, то особливої проблеми процес його перекладу не становить – необхідно лише перевірити доречність використання даного терміну в наявному контексті. Якщо еквівалентів декілька, перекладачеві необхідно вибрати найбільш адекватний варіант для конкретного контексту. При цьому слід пам'ятати про те, що часто словники надають надмірність варіантів перекладу.

2. В українській мові відсутні терміни і загальноприйняті еквіваленти термінів, що позначає предмети і явища іноземної дійсності. Переклад таких термінів можливий за допомогою таких способів:

- 1) Описовий спосіб перекладу англійського терміна. Описовий переклад «розкриває значення безеквівалентного слова за допомогою розгорнутого словосполучення» [Комісаров 2001, с. 172].

2) калькування:

а) лексико-словотвірне калькування – точне копіювання способу утворення слова і його значення, послівний переклад;

б) лексико-семантичне, тобто запозичення значення слова;

3) матеріальне запозичення:

а) часткова або повна транслітерація - передача тексту, написаного за допомогою одного алфавіту, засобами іншого алфавіту. Англійське написання термінів передається літерами українського алфавіту незалежно від вимови. В даний час цей спосіб використовується досить рідко.

б) транскрибування – фонетична імітація вихідного терміна. Лексична одиниця відтворюється за допомогою фонем мови.

Найчастіше разом з матеріальним запозиченням дається коротке визначення слова.

Запозичення є найбільш поширеним способом перекладу термінів в сучасній реальності, однак цьому способу приділяється не так багато уваги в перекладознавчій літературі.

Таким чином, з точки зору лексики існують такі можливі шляхи перекладу: використання рівнозначного оригіналу слова, прописаного в словниках, або, якщо слово нове і його тлумачення відсутнє, застосування таких прийомів, як калькування, матеріальне запозичення, описовий переклад. При перекладі термінів з англійської мови на українську важливо звертати увагу на невідповідність значень і форм слів. Основною проблемою при цьому є вибір відповідного способу перекладу з декількох існуючих. В результаті, на переклад текстів, які містять термінологію соціологічної сфери, вирішальний вплив справляє безпосереднє володіння спеціалізованою термінологією самим перекладачем.

## 2.2 Аналіз особливостей та труднощі перекладу соціологічних термінів

Швидкий розвиток концепцій у сучасній соціології призводить до появи великої кількості неологічних термінів. В даний час в академічній мові української соціології спостерігається активне розширення іншомовної термінології та перекладених термінів, що відображають зміни в англomовній соціальній картині світу. Однак відсутність послідовності у внутрішньомовному та міжмовному перекладі нових термінів може ускладнити розуміння цієї термінології представниками багатомовних академічних шкіл. У цьому підрозділі дослідження ми проаналізуємо сучасні англomовні соціологічні терміни та перекладені запозичення українською мовою, дослідимо їхню форму та концептуальний зміст, ступінь їх умовності у науковому тезаурусі соціологічних шкіл та можливість адекватного перенесення термінологічного значення з англійської мови на українську.

Нагадаємо, що ми розглядаємо соціологічний термін як когнітивний, мовний та культурний феномен та враховуємо його синхронічну та діахронічну мінливість. Ми висвітлюємо проблему з суто лінгвістичної та перекладацької точки зору, але не можемо не вказати на необхідність об'єднання зусиль щодо систематизації та гармонізації англійської та української термінології соціології.

Швидка зміна соціальної сфери та соціологічної картини світу є характерною рисою нашого часу. Сьогодні ми є свідками бурхливого розвитку категоріально-понятійного апарату соціології [Chernetskii 2015], що виражається у постійному збільшенні кількості неологічних термінів. За статистикою, новий напрям у науці може спричинити поповнення спеціального словникового запасу щонайменше ста новими концепціями. На тлі тенденцій прискорення та дедалі складнішої динаміки української соціології [Холодій 2019, с. 34] відбувається постійний обмін та взаємозбагачення ідей між українськими та англomовними



експертами, що супроводжується шляхом активного проникнення англійської термінології в український термінологічний тезаурус. Виникнення та закріплення нового терміну в мові-реципієнті неможливе без якісного перекладу, який може забезпечити адекватне сприйняття слова мовною системою через її носіїв.

За останні два десятиліття систематизація нової термінології здійснювалася шляхом укладання словників соціологічної термінології, як наприклад, англо-український соціологічний словник укладений В. Паніотто, який і є матеріалом нашого дослідження. Цей словник містить необхідний мінімум термінів, використовуваних в англійській літературі, що зачіпає соціологічні проблеми. У ньому адекватно представлена сучасна соціологічна термінологія та терміни із соціальних і гуманітарних наук, подані всі головні значення основних термінів, а також найбільш уживані словосполучення. У більшості випадків крім перекладу словник подає тлумачення термінів. Авторами було проведено колосальну роботу над вивченням нових інструментів дослідження: записи у словниках дають уявлення про динаміку понятійного апарату соціології, відображають нюанси авторських термінів, описують терміни дисциплін, пов'язаних із соціологією, та розкривають термінологічні двозначності. Проте низка проблем все ще залишається невирішеною, серед яких можна виділити наступні: концептуальна нестабільність термінів, термінологічна синонімія, довільна варіація форм, звуковий дисонанс термінів у цільовій мові, а також очевидний помилковий переклад при передачі концептуального змісту початкового терміну. Ми спробуємо висвітлити ці проблеми та запропонувати рекомендації щодо подолання викликів.

Природа терміну як особливої мовної одиниці є складною єдністю мови, мовлення та когніції [Cabré 1999, p. 112-114). Термін формалізований і функціонує згідно із законами природної мови. Пізнавальний компонент терміна – це зміст, обсяг і структура поняття, яке він передає. Тіснує взаємодію цих двох аспектів можна простежити у визначеннях терміна, наданих вченими

вітчизняних та зарубіжних термінологічних шкіл: «Термін – це лінгвістична одиниця, яка передає понятійне значення в рамках спеціалізованих текстів знань». «Термін – це номінативна особлива лексична одиниця (слово чи фраза), прийнята для точного найменування понять» [Гринев 1993, с. 30]. Комунікативний аспект термінологічної одиниці виражається в тому, що вона призначена для фіксації, накопичення та передачі професійної інформації, для участі у створенні текстів які мають різні комунікативні цілі [Sager 2000, p. 99 – 128]. У цьому сенсі термінологія різних галузей знань має різну специфіку, виходячи з того, наскільки тісний зв'язок певної науки з суміжними дисциплінами, яка динаміка її розвитку та наскільки вона відкрита для взаємодії з іншими науковими школами.

Специфічною рисою соціологічного дискурсу є відображення методологічного плюралізму: застосування різних наукових підходів та використання різних наукових тезаурусів, що призводить до руйнування єдиного когнітивного простору, в межах якого можна досягти взаєморозуміння та адекватної інтерпретації нової термінології. Більш того, «в українській соціології досі немає наукової мови, адекватної для розуміння та пояснення соціальної специфіки, тому при її вивченні багато дослідників змушені використовувати виключно мову західної академічної науки, яка сформувалася в іншому когнітивному середовищі для дослідження інших соціокультурних реалій» [Sager 2000, p. 100].

Таким чином, культурний контекст є не тільки визначальною ознакою суспільно-наукового дискурсу, а й джерелом когнітивного дисонансу всередині нього. Такий же суперечливий характер має і соціологічна термінологія. З одного боку, сформоване термінологічне ядро з його традиційним вживанням свідчить про зрілість цієї термінології. З іншого боку, це молода система, яка створюється, для якої характерні гіпотетичні терміни, багатозначність та синонімія, а також

термінологічна неоднозначність, тобто відсутність єдиної думки експертів щодо визначення деяких понять.

Багато сучасних англійських термінів, зафіксованих у словниках нової соціологічної лексики, можна віднести до терміноідів, які характеризуються нестійким концептуальним змістом. Це призводить до неточностей їхнього значення, контекстуальної залежності та часто зміни форми. За словами С. В. Гриньов-Гриневиц, «терміноїди зазвичай записуються в описових словниках, що вказують на різні точки зору щодо їх змісту» [Гринев 1993, с. 30].

Ось приклад із словника соціологічної термінології : *quantified self - quantitative measurement of oneself* – кількісне вимірювання «себе», можливості для кількісної оцінки «Я»... Термін іноді використовується щоб просто пояснити зростаючу тенденцію зосередження на кількісній оцінці фізичних дій. Він також використовується в драматичному значенні зменшення кількості «Я» до такої кількості, яка перетворює особисту ідентичність у щось більше, ніж статичне читання через якісні, суб'єктивні та інші, що не піддаються кількісній оцінці виміри життя [АУСС].

Цей словниковий запис характеризується розпливчастим описом, навіть незважаючи на те, що словник має енциклопедичний характер. Особливий вид терміноідів – це терміни, які називають нові, сформовані поняття, але вони часто не відповідають вимозі лаконічності. Прикладом описового терміну є наступне: *European Union as community of fate* (Європейський Союз як спільнота долі) – метафора, використана А. Гідденсом для опису поточної ситуації в ЄС [АУСС].

Величезний пласт нової лексики представлений придуманими автором термінами, що цілком можна пояснити: новітні поняття вводяться у науковий ужиток окремими авторами або невеликими групами однодумців. Такі терміни називаються оказіональними. За словами А. В. Суперанської, «як тільки теорія, в якій вони з'являються, стає загальноприйнятою, вони стають суспільним явищем. В іншому випадку такі терміни залишаються оказіоналізмами»

[Суперанська 1986, с. 65]. На цьому етапі розвитку соціологічної термінології вони, безумовно, потрапляють до категорії авторських слів, які мають певні ознаки терміноідів. Подальше їх закріплення в системі термінології залежить від того, наскільки прийняті ті теорії, що стоять за ними, що, як правило, розкривається в діахронії. У словниках нові терміни розкривають соціологічне мислення її автора.

Список цих авторів включає видатних соціологів М. Кастелса, З. Баумана, У. Бека, Дж. Уррі, В. Вандербурга, Дж.Олександра, Р.Брейдотті, А. Гідденса, Х. Маркузе, В. Моско, Ч. Перроу, Е. Фромма, А. Р. Редкліффа-Брауна та багато інших.

Терміни *national network safety* (національна безпека мережі) і *network security* (мережева безпека) можуть слугувати наочним прикладом невідповідності цього терміну у різних авторів. Перший термін спочатку був введений в українську мову, а потім перекладений на англійську мову, поява другого відбулася у зворотному порядку. В результаті в українській мові з'явилися два практично однакових терміна (безпека мережі) з різницею в одному визначенні «національного». Однак їх ідентичність виявляється лише в мовній оболонці. Концептуально ми маємо два різних терміна, другий з яких, крім того, полісемантичний, тобто, внутрішньо розпадається на два значення: 1) безпека національної мережі – це стан захисту національних інтересів країни, обумовлений функціональною самодостатністю кожної ланки безпеки ... 2) безпека мережі-це 1 ) згідно Дж. Уррі. Uri – це модель безпеки на основі соціальних мереж, що дозволяє ідентифікувати тих, кого вважають джерелом загрози; і 2) на думку А. Кроуфорда, це форма безпеки, відносно автономна від національних держав, яка набуває глобального характеру.

Таким чином, поняття «мережа» в прикметнику «мережа» отримує зовсім інше тлумачення: у першому терміні воно означає систему національної безпеки з усіма її зв'язками (військово-політичною, інформаційною, соціальною), а в

другому-соціальною мережа, яка, навпаки, не зосереджена на набагато вузких національних, а радше на широких глобальних інтересах. Співіснування таких лексем, подібних за формою, але різних за змістом, свідчить про порушення певних вимог до терміна: змістовно, це порушує узгодженість його семантики (тут лексичні та термінологічні значення певною мірою стикаються), так само він заперечує мотивацію, тобто, семантичну прозорість, що дає можливість сформулювати уявлення про передане поняття. Усуненню таких суперечностей може сприяти узгодження понять та термінів в рамках процесу стандартизації, що дозволяє зменшити або усунути відмінності між поняттями, а також уніфікувати форму їх вираження.

Ще однією важливою ознакою термінології в соціології є тісний зв'язок із загальноживаною лексикою, співвідношення за формою зі словами повсякденної мови. При всій видимій ясності значення, такі лексичні одиниці, як правило, перебільшують значущість внеску нових авторів, розвиваючи полісемію.

Загалом, термінологію суспільно-гуманітарних наук можна охарактеризувати так : вона має тісний зв'язок із системами термінології суміжних дисциплін, позначена семантичним розгалуженням, не має однорідності, нестійка у значеннях, має певні емоційні та суб'єктивно-оцінні конотації, залежить від контексту, є стилістично маркованою.

Переклад термінів можна розглядати як компромісну діяльність на стику перекладацької та термінографічної роботи [Cabré 1999, p. 115]. З огляду на міжмовну асиметрію термінологічних систем, переклад термінів виходить за межі пошуку лексичних еквівалентів і включає етапи термінографічної роботи, описані Н. В. Руновою, Т. В. Фурменковою, Н. Ю. Ліневичем, а саме : аналіз концептуального змісту терміна, визначення термінів, визначення ступеня еквівалентності понятійних систем та окремих понять у цих системах [Казакова 2000, с. 104].

Однак величезна роль у цьому процесі відводиться «технічній» стороні відтворення терміна іншою мовою, тобто методам перекладу. Форма, в якій нове лексичне утворення з'явиться в мові перекладу, багато в чому визначає його подальше функціонування в термінологічній системі. Відповідно до стандарту, визначеного в практичному посібнику з соціальної термінології, неологізація приймає три основні вектори: «неологізм визначає новий термін (редагована форма), новий зміст вже існуючої лінгвістичної форми або термін, запозичений з іншої галузі знань. У кожній мові неологізми створюються за власними правилами, яких необхідно дотримуватися.

Сучасна українська мова характеризується величезною кількістю запозичень з англійської мови через вплив нових концепцій та ідей. Деякі з них добре виживають з часом і закріплюються в термінологічній системі. За даними Л. В. Туровської, ті, що відповідають конкретним вимогам, найкраще приживуться в мові соціології. Вимоги включають лаконічну форму, використання українських словотворчих елементів (префіксів, суфіксів), відсутність негативних змістовних асоціацій з інших сфер життя, легкість вимови, наявність повних або часткових еквівалентів. Все це може слугувати орієнтиром для створення нових соціологічних термінів у перекладі [Туровська 2005].

Аналіз словників нових соціологічних термінів виявив найрізноманітніші способи передачі англійських термінів українською мовою. Щодо перекладу, їх можна поділити на буквальный та функціональний переклад. Серед методів буквального перекладу значне місце займають транскрипція та транслітерація: *downshifting* – *дауншифтинг*, *domicide* – *домицид (доміцид)*. Водночас відзначається тенденція до мінливості фонетичних форм терміна, що свідчить про нестійку поведінку запозиченої термінології в українському контексті. Наприклад, термін *tribalism* має два фоноварианти – *трибалізм і трайбалізм*.

Звісно, це пояснюється тим, що джерелом для більшості нових термінологічних одиниць є статті та доповіді про соціологічні дослідження та найновіші зарубіжні праці з соціології, які не були ще перевірені часом для успішного виживання. Найяскравіший приклад такої тенденції термін *survivalism*, який представлений п'ятьма варіантами в українській мові : ***сурвівалізм, сервайвалізм, сурвайвалізм, виживалізм, виживання***.

Такі варіанти називаються «складними», оскільки вони включають фонетичні, граматичні та лексичні варіації (останні називаються «багатомовними дублетами»). Ці розбіжності з точки зору вираження нових термінів, а також тенденції включення до словника зайвих варіантів, що відображають випадкове вживання іншомовних термінів, може спричинити значні труднощі у роботі перекладача, що користується такими словниками. Остаточний вибір варіанту має бути результатом активної аналітичної роботи.

Функціональний переклад здійснюється такими способами: а) використання повних еквівалентів: *path dependence* – *залежність від шляху (колії)*; б) часткові еквіваленти: *healthism* – *здоровий спосіб життя*; в) лексичне додавання: *throwaway society* – *суспільство одноразових предметів (предметів, які викидаються), викинуте суспільство*; г) функціональний аналог: *folk theories* – *спонтанна соціологія*; д) модуляція: *culture accimulation* – *культурне збагачення*. Існують також гібридні терміни, утворені в результаті змішаних типів перекладу: *simulmatics* – *модельматика (еквівалент та транслітерація)*.

Іноземні запозичення тягнуть за собою відхилення від граматичних норм української мови. В англійській академічній мові соціології, особливо в термінології автора, існує тенденція до використання абстрактних іменників у множині, що не є типовим для української мови: *silences* – *мовчання*, *mobilities* – *мобільність*, *risk-solidarities* – *ризик-солідарність*.

Передача певних англійських абстрактних іменників порушує одну з прагматичних вимог до терміну, тобто його благозвучність. Як наслідок, такі

українські терміни можуть налічувати до семи складів і містити кілька складних для вимови приголосних поспіль: *governmentality* — *гавернментальність* (*гавернментальне суспільство, гавернментальна раціональність*); *informational city* – *інформаціональне місто*.

Термін не повинен викликати небажаних асоціацій, як наприклад : *mondialisation* — *мондіалізація, heroinism* – *героїнізм/героїноманія*. Останній термін означає «обожнювання героїв» та «культ героїв минулого», але він має міцну асоціацію з наркотиками в перекладі. У таких діалексемах вбачається міжмовна асиметрія площини змісту, яка полягає у невідповідності обсягу значення, стилістичних, емоційно-оцінних конотаціях, у різних денотативних співвідношеннях. Це мовне явище також відоме в теорії перекладу під назвою «фальшиві друзі перекладача».

Аналізована група термінів включає також екологічні терміни : *environmentology* – *інвайронментологія (середовищезнавство), environpolitics* — *інвайронментальна політика, екологічна політика, paleoenvironment* – *палеінвайронмент (інвайронментологія)*. Очевидно, що більш лаконічним і благозвучним є відповідник з елементом *еко-*.

Синонімія термінів є одним з найбільш актуальних питань у термінології, вона пов'язана із надмірністю засобів іменування понять [Гринев 1993, с. 102]. Термінологічний синонім та варіант подібні в тому сенсі, що вони служать для назви одного поняття, тому синонімію та мінливість можна розглядати як еквівалентні поняття. Аналіз показав, що термінологічна синонімія розвивається двома шляхами: 1) декілька українських еквівалентів відповідають одному англійському терміну (*reciprocity* – *реципрокація /реципрокність /взаємність*) і навпаки: 2) декілька англійських синонімів перекладаються одним еквівалентом (*negationism /negativism/ nihilism* – *нігілізм*).

Можна навести інші приклади з декількома морфологічними варіантами, які відповідають англійському терміну : морфологічними варіантами вихідного



англійського терміна: *participatory demography* – *партиципаторна демократія, партиципативна демократія*. Така непослідовна картина свідчить про відсутність централізованої термінологічної роботи з упорядкування термінології соціології. Серед інших варіантів термінів можна зустріти деякі цілком природні для української мови : *decentring* – *децентризм/ацентризм*, де існує мінливість латинських префіксів, які є еквівалентними та продуктивними в українській мові; а також багатомовні дублети, такі як *dissemination* – *розсіювання /розповсюдження /дисемінація*, одночасне використання яких цілком допустимо. Усе вищезазначене показує, що синонімія перешкоджає побудові цілісної системи понять у соціологічній галузі.

Крім формальної інтерпретації значення, основна проблема перекладу терміна полягає в адекватній передачі його концептуального змісту цільовою мовою. Американський соціолог Іммануїл Валлерстайн у своїй роботі “Concepts in the Social Sciences: Problems of Translation” (Поняття суспільних наук : проблеми перекладу) [Wallerstein 2003] окреслив основні постулати міжмовної передачі соціологічних понять. Він зазначив, що для того, щоб відтворити поняття, перекладач повинен знати ступінь засвоєння цього поняття під час вживання в тексті оригіналу і у процесі перекладу, варіанти засвоєння цього поняття або функціонування його аналогу у спільноті цільової мови. Перекладач також повинен мати можливість зробити висновок про сприйняття автором ступеня спільного використання поняття у різних спільнотах, тобто про те, чи він усвідомлює і визнає правомірність дискусії щодо самого поняття [Wallerstein 1981, с. 88-98].

Аналіз виявив певні неточності перекладу у словниках нової соціологічної термінології. Переклад терміну *dataism* як *репресія (придушення)* видається досить суперечливим і необґрунтованим. Вперше цей термін використав Девід Брукс у 2013 році в *The New York Times* для опису нового мислення чи філософії. У 2016 році Юваль Ной Харарі у своїй книзі «*Homo Deus. Коротка історія*

завтрашнього дня» розширив цей термін, назвавши його ідеологією або навіть новою формою релігії, в якій «інформаційний потік» є «найвищою цінністю». Концептуальний зміст термінів «репресія» (репресія) - «придушення та «датаїзм» явно не збігається. У зв'язку з цим транслітерована версія видається правомірною за аналогією з назвами релігій, утвореними за допомогою суфікса -ізм.

Іншим прикладом неточного перекладу, на нашу думку, є *touring poverty* – *бідність у контексті туризму*, що визначається як вид туризму, який запрошує відвідувачів досліджувати умови життя бідних народів. По-перше, «бідність» не можна розглядати як вид туризму. По-друге, український термін не передає повноти поняття англійської мови. Щоб зрозуміти все це, звернімось до терміну “*slum tourism*” – «туризм в нетрях», відомого вже давно. Вперше цей термін згадується в Оксфордському словнику англійської мови в 1884 р., при описі бажання заможних лондонців відвідувати бідні райони, такі як Уайтчепел, щоб розважатися, споглядаючи життя бідних співгромадян і проникнутися духом «справжнього» міста. Наприкінці XIX століття те саме явище, описане тим самим терміном, було відзначено у США, де громадяни, які реалізували свою американську мрію (American dream) почали цікавитися тим, як живуть інші. Пізніше це явище було помічене в багатьох інших країнах, коли мандрівники вирішували відвідати найбідніші райони країн третього світу як свою основну розважальну програму. У 1980 -х роках чорношкірі південноафриканці почали організовувати тури для своїх білих співгромадян та туристів у бідні райони міст, демонструючи бідність та жахливі умови життя там. Такі тури привабили велику кількість іноземних туристів, які могли б особисто ознайомитися з таким явищем, як апартеїд. Звичайно, сам туризм у нетрях був підданий відкритій критиці, тому що він «перетворив бідність на розваги», але не слід забувати той факт, що він, будучи економічною діяльністю, забезпечував бідні громади робочими місцями та певним доходом. Термін «подорож до бідності» активно досліджувався у праці Г. Сарменто “*Touring Poverty*” «Подорож до бідності», де автор посилається на

це явище, яке набирає популярності, та аналізує його прояви в контексті різних країн. Україномовний еквівалент цього терміну звучить як «бідність у контексті туризму», що само по собі навряд чи відображає багатовимірність цього явища. Визначення цього терміну передбачає, що мешканці цих районів не лише знайомлять туристів із повсякденним життям, а й «виробляють матеріальні сувеніри та демонстраційні практики бідності», тоді як основний зміст цього терміна залишається нерозкритим. На нашу думку, варіант «туризму в нетрях» був би найкращим вибором, оскільки в ньому концептуальний фокус зміщується на рівень життя в місцях, які відвідують туристи, а не на бідність як елемент туризму.

Не менш спірним є термін *hypermodern society* – гіпермодерне суспільство, який у словнику соціологічних термінів у 2011 р. Визначений як *гіпермодерне суспільство*. Корпусний аналіз обох термінів англійською та українською мовами показує, що їх зміст досить різний. В англійській мові гіпермодерн – це радше щось надсучасне, що відображає високий рівень розвитку в сучасному суспільстві, а термін постмодерне суспільство – постсучасне суспільство. Саме технології та різноманітні засоби масової інформації надають розвитку суспільства гіпершвидкість та гіперхарактер, роблячи соціальні контакти все більш інтенсивними. Основною функцією такого суспільства є гіперспоживання, яке захоплює все нові і нові сфери суспільного життя, штовхаючи кожного члена суспільства споживати для власного задоволення, а не лише для того, щоб підвищити свій соціальний статус. Гедонізм і задоволення стають головними орієнтирами, звільняючи від стереотипів, але, водночас, позбавляючи впевненості в певній системі цінностей: І гіперсучасна особистість, орієнтована на задоволення та гедонізм, також наповнена напругою та тривогою що походить від життя у світі, позбавленому традицій перед яким стоїть непевне майбутнє. Окремих людей гризе тривога; страх накладається на їхні задоволення, а туга – на їхнє звільнення. Все їх турбує і насторожує, і більше немає систем переконань,

до яких вони могли б звернутися за впевненістю. Це гіпермодерні часи. [Lipovetsky, 2015]. Термін, включений до словника у 2019 року, звучить як «гіпермодне, гіпермодне» суспільство, яке актуалізує зовсім інший аспект значення – тенденцію суспільства набувати модні речі та демонструвати свої знання про рівень розвитку моди не мають нічого спільного зі швидкістю розвитку суспільства чи його новаторським характером. Таким чином, можна зробити висновок, що термін *гіпермодний*, наведений за словником нових соціологічних термінів як еквівалента терміну *hypermodern* гіпермодерн, не збігається з ним у його актуалізованому значенні і не може бути вважається прийнятним.

Сучасний етап розвитку соціологічної термінології характеризується своєю гнучкістю, концептуальним і системним зростанням. Закріплення нових понять в англійській мові та переклад їх українською мовою спричиняє низку проблем. Аналіз словників нових соціологічних термінів виявив такі два способи передачі англійських термінів українською мовою : буквальный та функціональний переклад. Серед методів буквального перекладу значне місце займає транскодування (транскрипція, транслітерація, змішане та адаптивне транскодування. Функціональний переклад здійснюється такими способами : використання повних та часткових еквівалентів, застосування лексичного додавання, використання функціонального аналогу та модуляції. Існують також гібридні терміни, утворені в результаті змішаних типів перекладу.

У випадку, коли відсутні терміни і загальноприйняті еквіваленти термінів, що позначає предмети і явища, використовуються такі способи : описовий переклад, калькування (лексико-словотвірне калькування, лексико-семантичне калькування, тобто запозичення значення слова, матеріальне запозичення (транскодування).

Аналіз показав, що сучасні словники нової соціологічної термінології фіксують терміни, що характеризуються концептуальною та мовною

нестабільністю. Ця нестабільність відображається в тому, що перекладені варіанти термінів українською мовою характеризуються мінливістю форм і інколи спотворенням концептуального змісту оригінального терміну. Для того, щоб систематизувати терміни в соціології та уникнути помилок у творенні нових термінів українською мовою, необхідно співпрацювати з соціологами, термінологами та професійними перекладачами. На початковому можна зосередитися на нормалізації нової термінології з метою спрощення системи нових концепцій, що виникають. У майбутньому ця діяльність має стати централізованою та систематичною, включати такі аспекти термінології як планування, вдосконалення ( узгодження термінів і концепцій) та впровадження нової термінології в предметну область України.

## ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило дійти висновків про те, що термінологічний апарат соціології охоплює усі соціальні сфери, оскільки як фундаментальна наука, соціологія пояснює соціальні явища, збирає і узагальнює інформацію про них, а як прикладна наука, соціологія дозволяє прогнозувати соціальні явища і керувати ними.

Соціологію поділяють на макросоціологію і мікросоціологію в залежності від того, на якому рівні вивчається суспільство – макрорівні або мікрорівні. Макросоціологія вивчає соціальну структуру суспільства, соціальні інститути, великі соціальні групи, соціальні спільноти і верстви, а також процеси, що відбуваються в них, мікросоціологія – малі соціальні взаємодії і групи, соціальні мережі і відносини, що виникають між окремими людьми. З соціологією тісно пов'язані такі науки, як психологія, політологія, культурологія, антропологія та інші. Тому соціологічний термінологічний апарат містить досить багато суміжних термінів, запозичених із різних наукових сфер. Терміни сфери соціології відповідають характеристика системності, мають дефініцію, є моносемантичними в межах свого термінологічного поля, є стилістично нейтральними.

Залежно від ступеня спеціалізації значення, терміни соціології можна розділити на три групи: загальнонаукові, міжгалузеві і вузькоспеціальні. Загальнонаукові терміни широко представлені у словнику соціологічних термінів, але часто можуть обслуговувати декілька галузей, тобто їх можна вважати міжгалузевими, а при поєднанні з іншими лексемами вони трансформуються у спеціальні терміни.

Термінологія сфери соціології може бути класифікована на групи за певними принципами. За структурними моделями ми виділили однокомпонентні, двокомпонентні (іменник + іменник, прикметник + іменник, прийменник +

іменник) і трикомпонентні терміни (іменник + прийменник + іменник, прикметник + іменник + іменник, іменник + іменник + іменник, дієслово + прийменник + дієслово, дієприкметник + іменник+ іменник).

За формальною структурою терміни соціологічної сфери можна розділити на терміни – кореневі слова, терміни – похідні слова, терміни – складні слова, терміни-словосполучення дво- і трьохкомпонентні, аббревіатури (акроніми і ініціальні скорочення). Понад 70% термінів у терміносистемі соціології – це словосполучення. Вони становлять певну семантико-синтаксичну єдність, відтворюються в готовому вигляді. За походженням серед термінів зустрічаємо численні запозичення з класичних мов.

Тематична класифікація можлива за основними підрозділами і категоріями соціологічної сфери. Терміни на дві великі групи за одиницями дослідження: терміни, які обслуговують макросоціологію, терміни, які мають відношення до мікросоціології. За принципом структури соціологічного знання терміни соціології розподілено на чотири групи: 1) терміни, які загальної соціологічної теорії; 2) терміни спеціальних соціологічних теорій; 3) терміни галузевих соціологій; 4) терміни емпіричного соціологічного дослідження.

Термінологічне поле соціології формують два лексико-семантичних шари (терміни ядра та периферії), які, в свою чергу можна поділити на одинадцять тематичних груп різних рівнів ієрархії. Співвідношення термінів, поділених за шарами стратифікаційної структури (ядро : периферія), у наявній вибірці має наступний вигляд – 1 098: 1 433. До її складу входять терміни ядра (загалом 1098 термінів – 41.9 %) та периферії (1 433 терміни).

До периферії соціологічної термінології належать терміни, кожен з яких є одночасно членом принаймні ще однієї терміносистеми (наприклад – юридичної, статистичної, економічної, політичної тощо). Периферія складається з термінів, які є або запозиченими досліджуваною термінологією з інших дисциплін, або запозиченими з досліджуваної термінології іншими дисциплінами. Периферія

досліджуваної терміносистеми – це шар спеціальної лексики, яка одночасно належить принаймні до двох різних термінологій – соціологічної та іншої терміносистеми.

Аналіз галузевої структури соціологічної термінології, джерельною базою якого стали сучасні англо-англійські соціологічні тлумачні словники: Oxford Dictionary of Sociology, Соціологічна енциклопедія, Англо-український словник соціологічних термінів, Інтернет –енциклопедія Британіка, Merriam – Webster Online Dictionary, дозволив встановити, що термінологія соціології має комплексний характер. Термінологічне поле соціології формують терміни одинадцятинаукових галузей: соціології, економіки, статистики, політології, психології, методології, філософії, теорії управління, демографії, правознавства, антропології. Незначну кількість галузевої структури соціологічної термінології складають терміни наступних наукових дисциплін: біології, екології, історії, літератури, сільського господарства, логіки, освіти, фізики, ботаніки, географії, теології, етнографії, феноменології.

До термінів, які функціонують одночасно у соціологічній термінології та суміжній галузі, не зазначаючи при цьому помітних семантичних змін, тобто мають однакові дефініції, належать терміни економіки, статистики, політології, психології, методології, філософії, теорії управління, культурної антропології, демографії, права.

Існують такі можливі шляхи перекладу термінів : використання рівнозначного оригіналу слова, словникового відповідника, або, якщо слово нове і його тлумачення відсутнє, застосування таких прийомів, як калькування, матеріальне запозичення, описовий переклад. При перекладі термінів з англійської мови на українську важливо звертати увагу на невідповідність значень і форм слів. Основною проблемою при цьому є вибір відповідного способу перекладу з декількох існуючих. В результаті, на переклад текстів, які



містять термінологію соціологічної сфери, вирішальний вплив справляє безпосереднє володіння спеціалізованою термінологією самим перекладачем.

Сучасний етап розвитку соціологічної термінології характеризується своєю гнучкістю, концептуальним і системним зростанням. Закріплення нових понять в англійській мові та переклад їх українською мовою спричиняє низку проблем. Аналіз словників нових соціологічних термінів виявив такі два способи передачі англійських термінів українською мовою : буквальний та функціональний переклад. Серед методів буквального перекладу значне місце займає транскодування (транскрипція, транслітерація, змішане та адаптивне транскодування. Функціональний переклад здійснюється такими способами : використання повних та часткових еквівалентів, застосування лексичного додавання, використання функціонального аналогу та модуляції. Існують також гібридні терміни, утворені в результаті змішаних типів перекладу.

У випадку, коли відсутні терміни і загальноприйняті еквіваленти термінів, що позначає предмети і явища, використовуються такі способи : описовий переклад, калькування (лексико-словотвірне калькування, лексико-семантичне калькування, тобто запозичення значення слова, матеріальне запозичення (транскодування).

Сучасні словники нової соціологічної термінології фіксують терміни, що характеризуються концептуальною та мовною нестабільністю. Ця нестабільність відображається в тому, що перекладені варіанти термінів українською мовою характеризуються мінливістю форм і інколи спотворенням концептуального змісту оригінального терміну. Для того, щоб систематизувати терміни в соціології та уникнути помилок у творенні нових термінів українською мовою, необхідно співпрацювати з соціологами, термінологами та професійними перекладачами, що можна вважати перспективами дослідження.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ****СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва : Сов. энциклопедия, 1979. 606 с.
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. Москва : Международные отношения, 1975. 240 с.
3. Вильчинский С. С. Взаимодействие терминологии, номенклатуры и общелитературной лексики (на материале патентной документации) : автореф. ... дис. канд. филол. наук. Киев , 1987. 24 с.
4. Гринев С. В. Введение в терминоведение. Москва : Московский Лицей, 1993. 309 с.
5. Житін Я. В. Міжгалузева термінологія як об'єкт лінгвістичного аналізу: стан і перспективи дослідження. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Сер.: Філологія. Київ, 2008. С. 5 – 9.
6. Казакова Т. А. Практические основы перевода. Санкт-Петербург : Союз, 2000. 320 с.
7. Капанадзе Л. А. Взаимодействие терминологической и общеупотребительной лексики. Развитие лексики современного русского языка. Москва : Наука, 2004. 103 с.
8. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури на українську мову: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2002. 564 с.
9. Квитко И. С. Термин в научном документе. Львів : Вища школа, 1996. 128 с.
10. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения. Київ : УМКВО, 2001. 104 с.

11. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. Москва : Международ. отношения, 1980. 166 с.
12. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва : Высшая школа, 2001. 253 с.
13. Краснова И. Е., Марченко А. Н. О некоторых проблемах профессиональной речи в социолингвистическом освещении. *Теоретические проблемы социальной лингвистики*. Москва : Наука, 1981. С.324 - 343.
14. Латышев Л. К. Межязыковые трансформации как средство достижения переводческой эквивалентности. Семантико-стилистические проблемы теории языка и перевода. Москва : Международные отношения, 1986. 107 с.
15. Латышев Л. К. Перевод : теория, практика и методика преподавания. Москва : Просвещение, 1988. 160 с.
16. Левицкая Т. Р., Фитерман Р. Почему нужны грамматические трансформации при переводе. *Тетради переводчика*. Москва, 1971. Вып. 8. С. 36 – 42.
17. Миньяр - Белоручев Р. К. Общая теория перевода и устный перевод. Москва : Воениздат, 1980. 237 с.
18. Мірам Г. Е. Основи перекладу: курс лекцій: навч. посіб. Київ : Ельга, НікаЦентр, 2003. 240 с.
19. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология. Вопросы терминологии. Москва, 1961. С. 49–51
20. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. Москва : Р. Валент, 2006. 240 с.
21. Суперанская А. В. Терминология и номенклатура. Проблематика определений терминов в словарях разных типов : сб. статей. Москва : Наука, 1986. 83 с.
22. Туровська Л. В. Терміни та номени в науково-технічній сфері. Українська рмінологія і сучасність : зб. наук. праць. Київ : КНЕУ, 2005. С. 225-229.

23. Теория перевода и сопоставительный анализ языков / Под ред. Э. М. Медниковой. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1985. 144 с.
24. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для ин-тов и фак-тов иностр. языков. Учеб пособие. 5-е изд. Москва : ООО «Филология три», 2002. 416 с.
25. Фельдман Н. И. Окказиональные слова и лексикография. *Вопросы языкознания*. Москва, 1967. № 4. С. 64-73.
26. Холодїй І. О. Стратифікаційна структура англійської соціологічної термінології. Київ : Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, 2019. 120 с.
27. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика. Москв : Воениздат, 1973. 280 с.
28. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. Москва : Наука, 1988. 215 с.
29. A Practical Guide to Lexicography / Ed. by Piet van Sterkenburg. Leiden: Institute for Dutch Lexicology, 2003. 460 p.
30. A Spectrum of Lexicography / Ed. by R. F. Ilson. London : University College, 1987. 158 p.
31. Aarts F. The Contrastive Analysis Debate: Problems and Solutions. *Studia Anglica Posnaniensia*. Poznan. 1982. Vol. 14. P. 47-68.
32. Bowker L. Specialized Lexicography and Specialized Dictionaries. A Practical Guide to Lexicography / Ed. by Piet van Sterkenburg. Leiden: Institute for Dutch Lexicology, 2003. 164 p.
33. Cabré M. T. Terminology: theory, methods, and applications. Amsterdam : Philadelphia, 1999. 154 p.
34. Chernetskii Yu. Development of the system of basic sociological concepts in the late XX – early XXI centuries. Kyiv : Lybid, 2015. 132 p.
35. Fawcett P. Translation and Language: Linguistic Theories Explained. Manchester : St. Jerom Press, 1997. 168 p.

36. Gibbs R. W. Process and products in making sense of tropes. *Metaphor and Thought*. Cambridge, 1993. P. 252-276.
37. Hannay M. *Types of Bilingual Dictionaries : A Practical Guide to Lexicography* / Ed. by Piet van Sterkenburg. Leiden: Institute for Dutch Lexicology, 2003. P. 145-153.
38. Jackson H. *Lexicography: An Introduction*. London: Routledge, 2002. 262 p.
39. Jakobson R. On Linguistic Methods of Translation. *Theories of Translation: an Anthology of Essays from Dryden to Derrida* / Ed. by R. Schulte, J. Biguenet. Chicago, London: The University of Chicago Press, 1992. P. 144-151.
40. Janicki K. On the Tenability of the Notion «Pragmatic Equivalence» in Contrastive Analysis. *Papers and Studies in Contrastive Linguistics*. Poznan, 1995. Vol. 20. P. 19-25.
41. Kempson R. M. *Semantic Theory*. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 977 p.
42. Lado R. *Linguistics Across Cultures. Applied Linguistics for Language Teachers*. Michigan : The University of Michigan Press, 1990. 141 p.
43. *Lexicology, Semantics and Lexicography* / Ed. by J. Coleman, C.J. Kay. Leicester, Glasgo, 2000. 257 p.
44. Lipovetsky G. *Hypermodern Times*. Cambridge : Cambridge university press, 2015, 134 p.
45. MacLaury, R.E. *Lexical Semantics. Handbook of Pragmatics* / Ed. by J. Verschueren. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publ. Company, 1996. P. 4 - 13.
46. *Manual of Specialized Lexicography (The preparations of specialized dictionaries)* / Ed. by H. Bergenholtz and S. Tarp. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publ. Comp., 1995. 256 p.
47. Munday J. *Introducing Translation Studies. Theories and applications*. London : Routledge Taylor &. Francis Group, 2001. 221 p.

48. Newmark P. A Textbook of Translation. Edinburgh : Prentice Hall, 2003. 292 p.
49. Nida E. A. Linguistic and Semantic Structure. Language Structure and Translation. Stanford: Stanford University Press, 1982. P. 47-70.
50. Nida E. A. Analysis of Meaning and Dictionary Making. Language Structure and Translation. Stanford: Stanford University Press, 1982. P. 4-23.
51. Raad B. L. Modern Trends in Scientific Terminology: Morphology and Metaphor. American Speech. 1989. Vol. 64, № 2. P. 128-136.
52. Ringbom H. Contrastive Analysis. Encyclopedia of Linguistics / Ed. by R. E. Asher, J. M. Y. Simpson. Oxford : Pergamon Press, 1994. 742 p.
53. Runova N. V., Furmenkova T. V., Linevich N. Yu. Translation of new sociological terminology : challenges and solutions. URL : [https://cyberleninka.ru/article/n/translat sociological terminology challenges and solutions](https://cyberleninka.ru/article/n/translat_sociological_terminology_challenges_and_solutions). (accessed : 16.05.2021).
54. Sager J. A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam : Philadelphia, 2000. 156 p.
55. Sager J. C. A Practical Course in Terminology Processing. 2nd edition. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publ. Company, 1997. 252 p.
56. Schopenhauer A. On Language and Words. Theories of Translation: an Anthology of Essays from Dryden to Derrida / Ed. R. Schulte, J. Biguenet. Chicago, London : The University of Chicago Press, 1992. P. 32-35.
57. Sociological thesaurus: the problem of borrowings and neologisms. URL : <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/10/21/1267240311/> (accessed : 15.06.2021).
58. Sorokin P. Social and Cultural Dynamics: A Study of Change in Major Systems of Art, Truth, Ethics, Law and Social Relationships. Boston: Extending Horizons Books, Porter Sargent Publishers. 1970. 637 p.
59. Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive Approach. Amsterdam : Philadelphia, 2001. 134 p.

60. Wallerstein I. Concepts in the social sciences: Problems of translation. Amsterdam : Philadelphia, 2003. 164 p.
61. Widdowson H.G. Linguistics. Oxford: Oxford University Press, 1996. 134 p.

## **СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ**

62. (АУСС) Англо-український соціологічний словник / В. Паніотто. Київ : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2006. 144 с.
63. (ІЕБ) Інтернет – енциклопедія Британіка. URL : [www.britannica.com/](http://www.britannica.com/) (accessed : 17.06.2021)
64. Соціологічна енциклопедія: А – Я./ В. Г. Городяненко. Київ : Академвидав, 2008. 456 с.
65. (MWOD) Merriam-Webster Online Dictionary. URL : [www.merriam-webster.com/](http://www.merriam-webster.com/) (accessed : 17.06.2021)
66. (OALDCE) Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English / Ed. by J. Crowther. 5th edition, Oxford University Press, 1995. 1428 p.
67. (OESD) Open Education Sociology Dictionary. URL: <https://sociologydictionary.org/>. (accessed : 16.05.2021).
68. A Dictionary of Sociology. Glossary. John Scott and Gordon Marshall Next Edition URL: [http://maxweber.hunter.cuny.edu/pub/eres/BLPR102\\_PIMENTEL/glossary](http://maxweber.hunter.cuny.edu/pub/eres/BLPR102_PIMENTEL/glossary). (accessed : 16.05.2021).
69. Oxford Dictionary of Sociology [ed. J. Scott, G. Maschall]. Oxford : Oxford UP, 2005. 707 p.

## SUMMARY

The research deals with the English language terminology in the field of sociology and its translation into Ukrainian. The importance of the thesis can be explained by the necessity to study terminology in the field of sociology as it hasn't been covered properly in the academic papers yet.

It is known that each science operates with a set of concepts used to ensure its functioning. The main purpose of the concepts is to capture important elements of the surrounding reality, connections and relationships between them, interaction of conceptual and linguistic pictures of the world and sociological terms are not an exception. Sociology considers society as a holistic system of functioning of social communities (including, for example, the family, urban population, youth, humanity, etc.), it studies the relationships between these communities, examines and explains the behaviour of people in a society. Sociology studies social norms, values, roles, statuses, preferences, public opinion, and many other phenomena that make up "social life". Therefore, the study of sociological terminology, on the one hand, makes it possible to trace the history of its development, the process of nomination of special concepts, which undergoes several stages (the period of initial definition of concepts, the stage of terminology, the involvement of commonly used words in the terminology); on the other hand, such study helps to identify both lingual and extralingual factors influencing the formation of terms, development and formation of terminological systems; contribute to the process of systematization, codification of terminological units, it enables forecasting trends in the further development of terminological systems.

Our observations prove that an important role in the formation of the English and Ukrainian language sociological terminology is played by extralingual factors: the origin of a particular field of knowledge, the time of its emergence, which actualizes the need to determine the source of basic terminology and basic patterns of terms. The formation of sociological terminological system was greatly influenced by the



interaction of sociology as a system of knowledge with other sciences (history, philosophy, economics, political science, jurisprudence, psychology, ethics, technical sciences), which caused the evolvement of a new study that emerged at the intersection of disciplines (environmental sociology, political sociology, economic sociology).

Sociological term as a unit of specific terminology can be defined as a word or a phrase that nominates a special concept and has a clear definition related to sociological meaning. Sociological terms are used to name the relevant scientific concepts, they are generally characterized by a number of differential features, among which the main ones are: nominativeness, definiteness, designation of systemic relations and connections within the sociological terminology and related fields, motivation, which is implemented in three types, which correspond to the three main methods of terminological word formation (morphological, syntactic and semantic).

It is proved that the ambiguity of sociological terms is caused by intrasystem development of meanings through metaphorical transfer and on the basis of metonymic transfer. The meanings of the lexical units in common language and terminological field are not identical, as the terms nominate sociological phenomena, require interpretation from a scientific point of view, and commonly used lexical units name common phenomena, their definitions can be provided by the ordinary speakers.

Semantic classification of sociological terminology corresponds to the traditionally distinguished levels of social knowledge. These levels are as follows: 1) theoretical and empirical sociology (empirical is divided into a) fundamental, aimed at the development and improvement of scientific ideas about social phenomena and b) applied, aimed at the solution of specific social problems; 2) general sociology (studies society as a whole system) and b) partial or branch sociology (studies certain aspects and social spheres); 3) macrosociology (studies large-scale phenomena) and microsociology (studies the behaviour of individuals as members of society in small social groups (family, friends)).

The research also covers translation specifics of sociological terms. The appropriate translation techniques and transformations (transcoding, loan translation, transposition, modulation) contribute to the adequate transmission of the realities of sociology, speech clichés and professional vocabulary of sociology.

**Keywords:** *sociological terminology, theoretical and empirical sociology, general and partial sociology, macro- and microsociology, intrasystem development, translation techniques, translation transformations.*

**Декларація  
академічної доброчесності  
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Приймак Юлія олександрівна, студентка 2 курсу, заочної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма переклад (англійський), адреса електронної пошти pryimak\_julia@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ СОЦІОЛОГІЇ ТА СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ)» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата \_\_\_\_\_ Підпис \_\_\_\_\_ ПІБ Приймак Ю. О.